

ΕΝΩΣΗ ΧΕΙΜΑΡΡΙΩΤΩΝ " Η ΧΕΙΜΑΡΡΑ "

Κώστας Χατζηαντωνίου - Άθανάσιος Κόρμαλης

ΧΕΙΜΑΡΡΑ: **Τό άπαρτο κάστρο** **του Έλληνισμού**

ΣΕΙΡΑ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ * 1

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΛΑΣΓΟΣ

Διάλεξη σέ έκδήλωση γιά τά 82 χρόνια από τήν
απελευθέρωση τής Χειμάρρας από τόν Τουρκικό ζυγό (5-
11-1912) οργανωθεῖσα από Νεολαία Ἑνωσης Χειμαρριω-
τῶν καί Ἐπιστημονικό Σύλλογο Νέων τῶν Ἀθηνῶν.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΩΝ. ΠΟΛΙΤΩΝ 12-11-1994

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*Ἡ Μεγαλωσύνη τῶν λαῶν δέν μετριέται
μέ τό στρέμμα
Μέ τῆς καρδιάς τό πύρωμα μετριέται
καί μέ τό αἷμα*

Κ. Παλαμῶς

Τό σύγχρονο ἑλληνικό κράτος δέν δικαιούται νά εἶναι διόλου υπερήφανο γιά πολλά πράγματα καί πολύ περισσότερο γιά τήν προσφορά του στά τμήματα ἐκεῖνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τά ὁποῖα οἱ σκοπιμότητες τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς τά ἐξανάγκασαν νά ὑπαχθοῦν κάτω ἀπό τήν ἐξουσία λαῶν μέ μηδαμινή ἔως ἀνύπαρκτη προσφορά στόν τομέα τοῦ Πολιτισμοῦ καί τῆς Ἱστορίας.

Ἄνικανο νά συγκροτηθεῖ σέ σύγχρονο ὀργανισμό, ὡς ἡ μακράωνη ἱστορία του τοῦ ἐπέβαλε, ὀχυρώθηκε στή μιζέρια του καί χρησιμοποιώντας ὡς ἄλλωθι τήν ἀδυναμία τῆς "Ψωροκώσταινας" ἔστρεξε στή συρρίκνωση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀρκούμενο ἐν πολλοῖς, σέ κροκοδείλια δάκρυα, καί ἐπικαλούμενο, γιά τήν ἀπραξία του, τήν διεθνή "συνωμοσία" σέ βάρος του.

Ἄλλά, ἄν ὄντως ὑπάρχει συνωμοσία, τούτη ἐξυφάνθη ἀπό ἐκείνους πού ἔταξαν ἑαυτούς νά νέμονται τήν ἐξουσία σέ βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί νά λυμαίνονται τά ἀγαθά του, ἀρκούμενοι στήν ἀπόλαυση τοῦ ἐφήμερου. Παρέχοντας, συγχρόνως, πρότυπα πρός τοῦτον, τά ὁποῖα τόν ὀδηγοῦν ἀκριβέστατα πρός τή ραστώνη καί κατάλυση τῶν αἰώνιων ἑλληνικῶν ἀξιῶν, ὡς εἶναι ἡ Πατρίδα, ἡ Ἐλευθερία, ἡ Ἀρετή, ἡ Φιλοκαλία, ἀξίες πού τό ἑλληνικό ἔθνος ἐγέννησε καί μέχρις αὐτοθυσίας ὑπερασπίστηκε.

Οἱ χαμένες πατρίδες ἀποτελοῦν τό ἄγος τῶν ἡγετῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, οἱ ὅποιοι τόν ἀνταγωνισμό των γιά τήν κατάκτηση τῆς ἐξουσίας τόν μετέτρεψαν σέ διχασμό τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλά καί τή ντροπή ἑνός ολόκληρου λαοῦ, ὁ ὁποῖος κατέστη τό παίγνιο ἐκείνων, πού ἀντί πάσης θυσίας ἐπεδίωκαν τήν κατάκτηση τῆς ἐξουσίας.

Καί ὅταν ἡ Ἱστορία δέ διδάσκει, τότε "ἑνός κακοῦ μύρια ἔπονται", ὥστε καί οἱ ἐλάχιστες ἐναπομείνουσες ἐκτός τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἑλληνικές ἐστίες νά κινδυνεύουν ἄμεσα νά ἀκολουθήσουν τό δρόμο τῆς Ἰωνίας, τῆς Ἰμβρου, τῆς Τενέδου καί τόσων ἄλλων. Καί πώς ἤθελε γίνει ἄλλη, ἀφοῦ οἱ ἐστίες αὐτές πορεύονται τή μοῖρα τους ἀνύπαρκτες, ὡσεῖ συμβαίνει μέ τή Βόρειο Ἡπειρο.

Φαίνεται, ὁμως, ὅτι, ὅταν κατά τό 1913 ὁ τότε πρωθυπουργός τῆς Ἰταλίας Τζολιότι ἔλεγε στόν ἑλληνα πρέσβυ: "ἀναγνωρίζω ὅτι ἡ Β.Η. εἶναι Ἑλληνική, τά δικαιώματα ὁμως ἑνός μικροῦ λαοῦ, ὅπως τῆς Ἑλλάδας, δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπερισχύσῃ τῶν συμφερόντων μιᾶς μεγάλης δυνάμεως, ὅπως τῆς Ἰταλίας", λόγια τά ὅποια θά ἦταν πολύ πειστικά γιά ὅλες τίς γενιές τῶν ἐλλήνων πολιτικῶν, ἐκτός ἐλαχίστων, γιατί ἔκτοτε ὄχι μόνον οἱ Βορειοηπειρωτές ἐγκαταλείφθηκαν στήν τύχη τους ἀλλά καί ἕνας πέπλος σιωπῆς περιέβαλε τό Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα, σκοπό ἔχουν τή μεταπήδησή του στή σφαῖρα τῆς λήθης.

Ἔτσι μιά ἀπό τίς λαμπρότερες σελίδες τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους μπαίνει σέ ἐπτασφράγιστα σεπτούκια καί ἡ ἑλληνική νεολαία δέν γίνεται κοινωνός τῶν ἀχράντων τῆς μυστηρίων.

Γιά τέσσερις συναπτούς αἰῶνες ἕνα "ἄλωνακι τόπος" ὡς εἶναι ἡ Χειμάρρα ἐπωμίζεται τό βᾶρος τῆς Ἱστορίας - καί ποιᾶς Ἱστορίας- ἑνός ολόκληρου ἔθνους στούς ἰσχνούς τῆς ὤμους, γιά νά καταδείξει γιά μιά εἰσέτι φορά, ὅτι ἡ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδας δέν γράφτηκε μέ τήν ἰσχύ τῶν ὀπλων, ἀλλά μέ τήν ὑπέρβαση.

Γιά τέσσερις συναπτούς αἰῶνες ἡ Χειμάρρα ὑπῆρξε ἡ πηγή ζωῆς γιά ἕνα ὑπόδουλο ἔθνος καί ὁμως ἡ Ἱστορία αὐτή ὑποκρύπτεται ἀπό τόν ἑλληνικό λαό, γιατί ἡ ἡγεσία

του επιδιώκει νά δώσει σ' αυτόν άλλους προσανατολισμούς. Όπως αποκρύπτονται επίσης καί τά δεινά τών Βορειοηπειρωτῶν, κατά τήν είδεχθή περίοδο του Χότζα καί αφήνονται τουῦτοι έρμαιοί στίς διαθέσεις τής πιό άπάνθρωπης δικτατορίας, πού στόχο είχε τήν άφομοίωσή τους.

Η Ιστορία όμως δεν κρύβεται σε σεντούκια, καί όποιος επιχειρεῖ τουῦτο θά πρέπει νά γνωρίζει ότι πάντα θά υπάρχει τό σαράκι πού θά καταφάει τουῦτα καί θά τή φέρει στό φῶς. Κί αν κάποιες γενιές δέ γεύτηκαν τήν Ιστορία τούτη, κάποιες άλλες, σίγουρα, θά ανατραφοῦν μ' αυτή καί θά τήν μετουσιώσουν σε Άρετή.

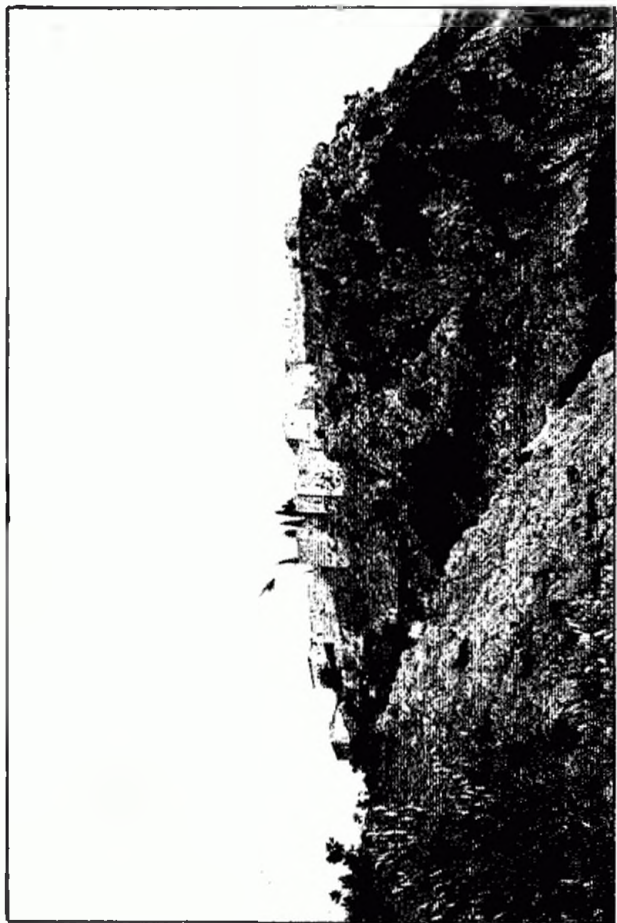
Σέ πείσμα, ὄλων εκείνων πού προσπαθοῦν νά διαγράψουν ή νά πλαστογραφήσουν, ή νά αποκρύψουν τήν Ιστορία, πάντα θά υπάρχει κάποιος Renè Puaux, πού θά διαλαλεῖ γιά τή Χειμάρρα "... εἶναι τό τελευταῖο επικόσμημα στό κοντάρι τής γαλανόλευκης σημαίας σε αυτή τή μεριά τής Ἡπείρου, καί εἶναι τόσο καλά μπηγμένο πού καμμιά θύελλα δέν θά μπορέσει νά άποσπάσει. Όλο τό ὕφασμα νά σχιστεῖ αυτό θά μείνει στή θέση του!"

Όπως πάντα θά υπάρχουν οἱ Χειμαρριῶτες έτοιμοί γιά τό χρέος τους, ὅπως τούς τό υπαγορεύει ή Ιστορία τους, ή Ιστορία τήν ὁποία πάντα έχουν μπροστά τους, ως ὁδηγό καί ὄχι στήν πλάτη τους, ως έπαχθές φορτίο. Η Ιστορία αυτή ή ἴδια, ή ὁποία τους συστρατεύει σε κάθε άνάγκη του Ἔθνους.

Η Ιστορία πού στέκονταν έμπρός στον Πύρρο, όταν τουῦτος άνέκραζε "γιά τήν Ελλάδα", έπιτελῶντας τό υπέρτατο χρέος του.

Όπως τό χρέος τους έπιτελοῦν καί οἱ άγαπητοί μας φίλοι κ.κ. Κώστας Χατζηαντωνίου καί Θανάσης Κόρμαλης, μέ τά πονήματά τους, πού πραγματεύονται σ' αυτή τήν έκδοση.

Δημήτρης Δημαλέξης

Το Κάστρο της Χεμάρρας.

Κώστας Χατζηαντωνίου

ΧΕΙΜΑΡΡΑ : ΤΟ ΑΠΑΡΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἐπιτρέψτε μου πρὶν ἀναφερθῶ στό ἀντικείμενο τῆς ἀποψινῆς μας σύναξης, νά ἐκφράσω τῆ βαθειά ἀλληλεγγύη -ὄλων μας πιστεύω- στά στελέχη τῆς "Ὁμόνοιας" πού κρατοῦνται ἀπό τό τυραννικό καθεστῶς Μπερίσα. Ἡ δοκιμασία τους, σύντομα θά λάβει τέλος ὅπως δείχνει ἡ περήφανη ἀπάντηση -ἀπόρριψη τοῦ ψευδοσυντάγματος τήν 6η Νοεμβρίου. Θά ἀποδειχθεῖ ἔτσι -σέ πεῖσμα τῶν αὐτόκλητων εἰδικῶν, ἀλλά καί ὄσων πολιτικῶν δυνάμεων, μέ πρῶτο τόν ἔνοικο τῆς Ἡρώδου Ἀττικοῦ, πιέζουν τήν κυβέρνηση γιά περαιτέρω ὑποχωρήσεις καί συμβιβασμούς - πῶς μιὰ δυναμική πολιτική τακτική, μέ μακροπρόθεσμες προβλέψεις καί στόχους, ἀποδίδει πάντοτε θετικά ἀποτελέσματα. Καί τότε θά φανεῖ ποιός ὠφελήθηκε ἀπό τήν ἔνταση τῶν τελευταίων μηνῶν καί ποιός πρόσφερε ὅταν ἄλλοι φιλολογοῦσαν.

Κυρίες καί Κύριοι

Ἀπόψε θά μιλήσουμε γιά γενναίους. Ἀπόψε θά ἀποστρέψουμε τά μάτια ἀπό τούς μικρούς τοῦ ψευδοκράτους τῶν Ἀθηνῶν. Θά τιμήσουμε τούς γενναίους τῆς ξακουστῆς Χιμάρας πού σέ πεῖσμα τῆς λογικῆς τῆς ἀνομῆς βίας πού διαποτίζει τίς σχέσεις τῶν ἐθνῶν, ὀρθώσαν τό ἀνάστημά τους γιά νά διακηρύξουν πῶς ἡ ἑλληνικότητα δέν εἶναι ἰδιότητα πού ἀπονέμεται ἀπό συμβάσεις ἀλλά πάθος καί πόθος, ἐκλογή καί καθημερινή ἀπόφαση.

Θά τιμήσουμε: Θά τιμηθοῦμε εἶναι πιά σωστό. Θά τιμηθοῦμε παραβάλλοντας μόνο λόγια γιά αἰσθήματα πού ἐκεῖνοι ἤξεραν νά προβάλλουν μέ Πράξεις. Μά νά θυμόμαστε πῶς ὁ Λόγος εἶναι ὁ πατέρας τῆς Πράξης καί ἡ συνείδηση μητέρα τῆς Δράσης.

Ἡ Χιμάρα καί ἡ περιοχή της βρίσκεται στοὺς πρόποδες τῶν Ἀκροκεραυνίων, στὰ βορειοδυτικά ἄκρα τοῦ ἐθνικοῦ μας Χώρου. Τόπος ἄγονος πού ἐγινε μέ τῆ δουλειά τῶν κατοίκων του εὐφορος, τόπος πού συμμετέχει στήν ἐθνική ὑπαρξη τοῦ ἐλληνισμοῦ ἀπό τά πρῶτα ἱστορικά χρόνια. Ἀπό τότε πού ἡ πελασγική ζωτικότητα καί ἡ κρητομυκηναϊκή κληρονομία θεμελίωσαν τό οἰκοδόμημα τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ χώρος τῆς Χιμάρας εἶναι τόπος ἐγκατάστασης τῶν Χαόνων, μιᾶς πελασγικῆς φυλῆς πού κατοίκησε σ' ὅλη τήν Παραδριατική Ἡπειρο ἀπ' τόν Καλαμά ὡς τόν Αὐλῶνα, δίδοντας τό ὄνομά της στήν περιοχή (Χαονία)(1). Δηλαδή ἐπρόκειτο γιά τήν μέση Ἡπειρο. Σήμερα περιοχή Χιμάρας θεωρεῖται ἡ Β.Δ. τοῦ Δελβίνου (μέ ὄριο τόν ποταμό Καλεσιώπη) καί Ν. τοῦ Αὐλῶνος (μέ ὄριο τά Ἀκροκεραύνια ὄρη) περιοχή καί εἰδικώτερα ἐπτὰ χωριῶν πού κράτησαν ἀδιάσπαστη τήν συνείδηση τῆς ἱστορικῆς ἐλληνικῆς συνέχειας: Χιμάρα, Δρυμάδες, Παλάσα, Βοῦνο, Πήλιουρι, Κηπαρό καί Κούδεσι(2).

Ἡ ὀρθή γραφή τῆς Χιμάρας, ὡς προερχόμενη ἀπό τήν θεότητα τῶν καταιγίδων, τοῦ χειμῶνα καί τῶν ἀστραπόβροντων Χίμαιρα εἶναι ἡ μέ γιῶτα καί ἕνα ρο, κι ὄχι μέ εἰ καί δύο ρ (Χειμάρρα) καθῶς δέν προέρχεται ὅπως νομιζόταν ἀπό κάποιο χείμαρρο(3). Εἶναι γνωστό ὅτι τό μυθικό τέρας Χίμαιρα φονεύθηκε ἀπό τόν Βελλεροφόντη στή Λυκία(4). Ἡ ἀναφορά τῆς ἠπειρωτικῆς Χιμάρας βρίσκεται γιά πρώτη φορά στόν Συρακούσιο ποιητή Θεοδωρίδα. Ἐπιτύμβιο ἐπίγραμμα τῆς Ἑλλην. Ἀνθολογίας (7, 529) ἀναφέρει :

"Ἡ παληκαριά τόν ἄντρα στόν οὐρανό καί στόν Ἄδη τόν φέρνει.

Ἔτσι καί τόν γιό τοῦ Σώσανδρου, τό Δωρόθεο, μέσ τή φωτιά τό ρίχνει.

Γιατί, ζητώντας λεύτερη στήν Φθία μέρα, καρβοτσακίστηκε ἀνάμεσα στοὺς Σηκοὺς καί στή Χιμάρα".

Ὁ Μ. Δένδιας ἐξηγεῖ πῶς Σηκοί εἶναι τό Sicum, σημερινό Σεμπενίκο τῆς Δαλματίας. Χιμάρα δέ ἡ γνωστή(5).

Ἡ Χιμάρα, μιά ἐπαρχία τῆς Χαονίας ὑπό τό ὄνομα Ἄμαντία(6), πολύ νωρίς παρουσίασε τά ἐθνικά δημοκρατικά χαρακτηριστικά τοῦ λαοῦ μας. Γράφει ὁ Θουκυδίδης πώς οἱ Χάονες, λαός ἀβασίλευτος, ἐκυβερνῶντο ἀπό δύο ἄρχοντες πού ἐκλέγονταν κάθε χρόνο καί προήρχοντο ἀπό τό ἀρχαῖο βασιλικό γένος τοῦ ὁποῖου τά προνόμια εἶχαν περιοριστεῖ στήν ἡγεσία τῆς φυλῆς ἀλλά μέ αἰρετούς ἀντιπροσώπους(7).

Κατά τόν Μεσσηνιακό Πόλεμο τόν 7ο αἰ. σημειώνεται μετακίνηση Σπαρτιατῶν πρὸς τά Ἀκροκεραύνια, γεγονός πού ἴσως ἐξηγεῖ ἀρκετές ὁμοιότητες τῶν δύο τόπων ἀλλά καί μιά παράδοση κοινῆς καταγωγῆς(8). Οἱ Χάονες λαμβάνουν μέρος στόν Πελοποννησιακό Πόλεμο ὑπό τοὺς ἄρχοντές τους Φώτιο καί Νικάνορα κατά τῶν Ἀκαρνάνων, καθὼς ὅλη ἡ Ἥπειρος πλὴν τῆς Ἀμβρακίας εἶχε ταχθεῖ στό πλευρό τῶν Λακεδαιμονίων. Ἡ ἀποτυχία ὅμως αὐτῆς τῆς ἐκστρατείας ἦταν ἡ ἀρχή τῆς παρακμῆς τῶν Χαόνων (Στράβων, Γεωγραφικά 323).

Ἐνα ἄλλο φύλο, στήν περιοχή τοῦ σημερινοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, οἱ Μολοσσοί ἀναλαμβάνουν τόν πρῶτο ρόλο στά πολιτικά πράγματα τῆς Ἥπειρου. Στίς μέρες τοῦ βασιλιᾶ Νεοπόλεμου δημιουργεῖται ὁμοσπονδία ἡπειρωτικῶν φύλων πού στά χρόνια τοῦ Φιλίππου Β' ἐνσωματώνεται στό βασίλειο τῶν Μακεδόνων. Στή νέα ἡπειρωτική Ὅμοσπονδία πού συγκροτήθηκε μετά τό θάνατο τοῦ Πύρρου, ἓνας ἀπό τοὺς 3 στρατηγοὺς ὀρίστηκε νά εἶναι Χάων. Ἡ Ἥπειρος ὑφιστάμενη τρομερές καταστροφές καί δηώσεις ἀπό τόν Αἰμίλιο Παῦλο θά ὑποκύψει στοὺς Ρωμαίους καί στά πρῶτα βυζαντινά χρόνια καθὼς ὁ ἑλληνισμός ἀνασυγκροτεῖται γνωρίζει νέες βαρβαρικές ἐπιδρομές ἀπό Γότθους, Οὐννους, Ὄστρογότθους.

Ὁ Ἰουστινιανός θά ἀνακαινίσει καί θά ἰσχυροποιήσῃ τό φρούριο τῆς Χιμάρας πού ἀναφέρει ὁ Πλίνιος (Hist.Natur. 1,4) ἤδη ἀπό τά ρωμαϊκά χρόνια : "In Epiri ora castellum in Acrocerauniis Chimera" Τό φρούριο (πού ὑπῆρξε ὀρμητήριο γιά ἐπιθέσεις κατά τῶν βαρβάρων τῆς Δύσεως) ἀναφέρεται ὡς Χίμαιρα ἀπό τόν Προκόπιο(9),

Χιμάρα ἀπό τήν Ἄννα Κομνηνή(10) καί Χειμάρρα (μέ ει) ἀπό τόν Ἰωάννη Καντακουζηνό (Ἱστοριῶν Α' 509)(11).

Ἡ Χιμάρα γνωρίζει καταστροφή ἀπό ἐπιδρομές Σαρακηνῶν (877) καί Βουλγάρων (1034), ἀπό Σταυροφόρους καί Σέρβους τοῦ Στέφανου Κράλλη πού τήν ὑποτάσσουν τό 1346 καί τελικά ἀπό Ἀλβανούς καί Τούρκους.

Τό 1403 ὁ Κάρολος βασιλεύς τῆς Νεαπόλεως ἀποβιβάζεται στά παράλια τῆς Χιμάρας καί ἀπωθεῖ τούς Ἀλβανούς πρὸς Βορρᾶν. Οἱ Χιμαριῶτες ὑπό τόν ἄρχοντα καί φίλο τοῦ μεγάλου Ἡγέτη Γεωργίου Καστριώτη-Σκεντέρμπεη (ἓνα πρόσωπο πού ἂν τόν σκέπτονταν συχνότερα οἱ Ἀλβανοί ἄλλην πολιτικήν ἔπρεπε νά ἀκολουθοῦν καί νά ζητοῦν ἀπ' τήν Ἀθήνα ὅσα ζητοῦν σήμερα ἀπ' τήν Ἄγκυρα...). Γεώργιο Στρέσιο συμμετέχουν στήν ἀπέλπιδα προσπάθεια νά ἀνακοπεῖ ἡ ὀθωμανική πανῶλις. Μετά τήν πτώση τῆς Κρούγιας καί τό θάνατο τοῦ Σκεντέρμπεη, μόνο ἡ Χιμάρα σ' ὅλη τήν Ἠπειρο μένει ἀνυπόταχτη. Τό 1463 τήν βρίσκει αὐτοδιοίκητη καί ὑπό προστασία τῶν Ἑνετῶν.

Καθ' ὅλη τήν Τουρκοκρατία ἡ Χιμάρα υπῆρξε γιά τή Β. Ἠπειρο ὅτι υπῆρξε τό Σούλι γιά τή Νότια. Δυστυχῶς ἡ παληκαριά τῶν Χιμαριωτῶν δέν ἔγινε τόσο γνωστή. Κι ἄς κράτησε ψηλά τό λάβαρο τῆς λευτεριάς γιά 5 αἰῶνες. Γιατί ἐκεῖ πάνω ὁ Τοῦρκος δέν ἠσύχασε στιγμή. Θά δοῦμε, πῶς τά κινήματα ἦταν ἀδιάκοπα καί ἡ ἀνεξάρτητη Χιμάρα τσάκισε ἐπανειλημμένα τόν Ἀγαρηνό ὅποτε ἀποκοτοῦσε νά ζυγώσει τ' ἄпарта κορφοβούνια της. Ὅλοι οἱ ἀνυπόταχοι -ἀκρίτες, καπετάνιοι, κλέφτες, κουρσάροι, λιάμπηδες βουνήσιοι- ἐδῶ κατέφευγαν. Πολλοί βέβαια μετανάστευσαν τότε, κυρίως πρὸς Ἑπτάνησα καί Ἰταλία. Οἱ περισσότεροι γιατί λόγω τοῦ πολεμικοῦ των χαρακτήρος ἦταν περιζήτητοι μισθοφόροι, ἰδίως μέ τά κατορθώματά τους στούς συνεχεῖς Τουρκοβενετικούς πολέμους τοῦ ΙΕ' καί ΙΣΤ' αἰῶνος.

Ἄς ἀφουγκραστοῦμε ὁμως τούς ἐξαισίους ἤχους τῶν πολεμικῶν ἀγῶνων τῶν Χιμαριωτῶν. Τό 1473 μέ ἡγέτη τόν περίφημο Βλάση καί βενετική ὑποστήριξη Χιμαριῶτες κυριεύουν τό φρούριο τοῦ Σοποτοῦ (σημ. Μπόρσι) καί ἡ

Τοιχογραφία στην ιστορική εκκλησιά των Άγιων Πάντων

Έπανάσταση απλώνεται από τόν Αύλωνά ως τή Σαγιαδά. Δυστυχώς προδίδονται από τούς Βενετούς πού συνάπτουν ιδιαίτερη συνθήκη ειρήνης μέ τούς Τούρκους. Κι ένω τό 1478 πέφτει ή Κρούγια καί τό 1479 ή Σκόδρα, οί Χιμαριώτες ξεσηκώνονται πάλι τόν Αύγουστο του 1481 υπό τόν μεγάλο Έπαναστάτη Κορκόδειλο Κλαδα καί τόν γιό του Σκεντέρμπεη, τόν Ιωάννη Καστριώτη πού ορίζεται καί διοικητής στην ελεύθερη Χιμάρα. Ο διοικητής -έν όνόματι του βασιλέως τής Νεαπόλεως- θά επιβάλει μάλιστα καί φόρο ύποτελείας στον Τούρκο διοικητή του Αύλωνος.

Η Χιμάρα θά γνωρίσει 10 χρόνια ελευθερίας πριν ύποταχθει, άβοήθητη άπ' τούς Λατίνους, στό τουρκικό άσκέρι πού οδήγούσε ό ίδιος σουλτάνος Βαγιαζήτ στά 1492.

Πολλά μεσόγεια χωριά άρχισαν νά τουρκεύουν. Ο πειρασμός ήταν μεγάλος. Στην Ιστορία υπάρχουν οί πολεμιστές, υπάρχουν καί οί άλλοι... Ένας εξωμότης άπ' τήν Παλάσα, ό Λιάζ Πασάς, πασάς του Αύλωνά, μέ τή σύμφωνη γνώμη του σουλτάνου Σελήμ άρχισε στά 1518 νά πιέζει για γενικό έξισλαμισμό. Η Πύλη έστειλε μάλιστα μεγάλη ναυτική δύναμη υπό τό Σινάν Πασά. Μετά από μακρές διαπραγματεύσεις οί αντιπρόσωποι τής Χιμάρας δέχθηκαν τήν ύποταγή μέ όρους. Κι οί όροι αυτοί ήταν τά προνόμια πού για αιώνες ίσχυσαν στην "Αυτόνομη Συμπολιτεία των Κεραυνίων". **Τριαντατρία** χωριά τότε τής Χιμάρας μέ έλληνική συνείδηση απέκτησαν :

Άπαλλαγή από τό χαράτσι (κεφαλικό φόρο), άπαλλαγή από τή στρατολογία, τή δεκάτη, από κάθε φόρο καί εισφορά πλίν τής άναγνώρισης τής σουλτανικής κυριαρχίας. Επίσης δικαίωμα ελεύθερης όπλοφορίας σ' όλη τήν περιοχή τής Ηπειρου, αυτοδιοίκηση καί οικειοποίηση επίπλων όσων караβιών ναυαγοΰσαν στίς άκτές τους. Λαϊκή δικαιοσύνη τέλος, άπενέμετο από τούς προεστούς(12).

Τά προνόμια αυτά διεφύλαξαν καί ενίσχυσαν τό άνυπόταχτο πνεΰμα καί τήν στρατιωτική ίκανότητα πού σήμερα όλοι θαυμάζουμε. Οί Χιμαριώτες έγιναν ό φόβος για τούς φημισμένους για τήν άπανθρωπιά τους τουρκαλβανούς. Περνώντας άπ' τό Παλέρμο λίγα χρόνια άργότερα

ὁ σουλτάνος Σουλεῦμάν ὁ Μεγαλοπρεπής ἀνανέωσε αὐτά τά προνόμια. Μά ἡ λευτεριά εἶναι γιά τούς Ἑλληνες τό μέγα ἀγαθό, δέν χωροῦν περιορισμοί. Δέν εἶναι ποσότητα γιά νά ὑπάρχει λίγη ἢ περισσότερη. Εἶναι ποιότητα. Δέν εἶναι ἡ ἐλευθερία ιδιότητα τοῦ ὄντος. Εἶναι συστατικό στοιχεῖο τοῦ εἶναι. Ἔτσι οἱ Χιμαριῶτες πού δέν γνωρίζουν ιδεολογικά, ὅπως ἐμεῖς, ἡ γενιά τῶν ἀκάπνων, αὐτή τήν ἀλήθεια, ἀλλά βιωματικά, δέν ἀργοῦν νά σηκωθοῦν καί πάλι μέ ἀφορμή τούς Τουρκοβενετικούς πολέμους πού προκαλοῦσαν καταστροφές στή Χιμάρρα καί ἀπό τούς δύο ἐμπολέμους.

Πρώτη ξεσηκώνεται ἡ Χιμάρρα ὅταν ἰσπανικές δυνάμεις τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως καί Γενουάτες ἐκστρατεύουν τό 1532 στήν Πελοπόννησο. Οἱ Χιμαριῶτες μέ ὑποτυπώδη ὄπλισμό (τόξα, σπαθιά, πέτρες) καί χωρίς τρόφιμα ἀποσύρονται στά ὄρεινά κρησφύγετα καί στήνουν ἐνέδρες. Οἱ ἐπιδρομές τους φτάνουν ὡς τό σουλτανικό στρατόπεδο, στίς ἐκβολές τοῦ Ἄωου. Σέ μία ἀπ' αὐτές ὁ ἥρωας Δαμιανός προσπαθεῖ νά πυρπολήσει τή σκηνή τοῦ σουλτάνου. Πέφτει στά χέρια τοῦ ἀρνησίθρησκου Ἀγιάζ καί γνωρίζει φριχτό θάνατο. Συμβάλλουν οἱ Χιμαριῶτες στήν κυριαρχία τῶν χριστιανικῶν στόλων στό Ἴόνιο πρῖν ὑποκύψουν τελικά, διασφαλίζοντας τά προνόμια τοῦ 1518. Τό 1564 νέα ἐπανάσταση ξεσπᾷ μέ ἀφορμή τήν ἀπαίτηση τῶν Τούρκων νά ἐπιβληθεῖ κεφαλικός φόρος καί παιδομάζωμα στήν Χιμάρρα. Οἱ Χιμαριῶτες καταφεύγουν στά βουνά καί ἐπιδίδονται σέ ἀνταρτοπόλεμο προξενώντας μεγάλες καταστροφές στίς δυνάμεις τοῦ Πιαλή Πασᾶ. Στήν περίφημη ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου (1571) οἱ Χιμαριῶτες προσέφεραν μεγάλες ὑπηρεσίες στούς Χριστιανούς συμμάχους καί ἐνθουσιάζονται μέ τά μηνύματα ἀπό Εὐρωπαίους ἡγεμόνες πού τούς λέν νά ἐτοιμασθοῦν γιά πόλεμο γιατί φθάνει ἡ μεγάλη ἀρμάδα.

Τουρκικές δυνάμεις ὅμως κατακλύζουν τήν Ἠπειρο ἐνῶ οἱ Χιμαριῶτες ἐρχονται σέ ἐπαφή μέ τούς Βενετσιάνους τῆς Κέρκυρας, πού δέχονται νά σεβαστοῦν αὐτονομία, ὀρθοδοξία, ἤθη καί ἔθιμά τους ὅταν διωχθοῦν οἱ Τούρκοι. Ἔτσι, τό καλοκαίρι τοῦ 1570 ἀντιλαλοῦν ἀπ' τά

χιμαριώτικα καρυοφύλια οί ράχες τής Ήπειρου. Ήγέτης ό Προγόνης Σνάτης πού καταλαμβάνει τό φρούριο του Σοποτου. Στη Νίβιτσα όμως ή πολιορκία χρονίζει, και πέφτει μόλις τήν Άνοιξη του 1571. Οί Χιμαριώτες επιβά- λουν παραδειγματική τιμωρία στους τυράννους. Υπό τόν Έμμανουήλ Μόρμορη οί επαναστάτες ελευθερώνουν Δέλ- βινο, Αργυρόκαστρα, Δρόπολη αλλά οί Βενετοί άφου εξασφάλισαν αυτά πού ήθελαν συνήψαν μονομερή συνθή- κη μέ τούς Τούρκους και τούς παρέδιδαν τό φρούριο του Σοποτου. Οί Βορειοηπειρώτες δέν κάμπτονται. Έρχονται σ' επαφή μέ τόν Φίλιππο Β' τής Ίσπανίας και τόν νικητή τής Ναυπάκτου, τόν περίφημο Δόν Ζουάν τόν Αύστριακό και τό 1576 άντηχοϋν και πάλι τά πεδία των τίμιων μαχών. Οί Χιμαριώτες υπό τόν Κερκυραίο Πέτρο Λάνζα (διοικητή τής Πάργας) χτυποϋν τό φρούριο του Σοποτου. Ακολου- θοϋν ναυτικές επιχειρήσεις μέ τόν καπετάν Όκταβιανό. Τό 1581 νέα εξέγερση στην όποια κωφεύει παρά τις συγκινητικές εκκλήσεις ό Πάπας Γρηγόριος 13ος.

Μόνοι τους μάχονται για 10 χρόνια(!) ως τό 1590 όποτε μιά φοβερή επιδημία λοιμοϋ και ή διακοπή του άνεφοδιασμοϋ από τήν βενετοκρατούμενη Κέρκυρα ανά- γκασαν τούς γενναίους νά καταθέσουν τά όπλα.

Τό 1596 1.300 Χιμαριώτες (άπ' αυτούς μόνο 200 έν- οπλοι μέ άρκεβούζια) επιτίθενται κατά του τουρκικοϋ φρουρίου τής Τσέρνας.

Άναφορά τής Χιμάρας έχουμε και στους "Πορτο- λάνους" του 16ου αι. (13).

Περί τό 1640 αρχίζουν μαζικοί εξισλαμισμοί. Οί 550.000 Χριστιανοί τής Β. Ήπειρου μετά 150 χρόνια, τέλη 18ου αι. θά φθάνουν μόλις τούς 50.000. Καί τά εξισλα- μισμένα χωριά θά γίνουν μάλιστα οί άσπονδοι εχθροί των άπροσκύνητων.

Τό 1643 μέ άφορμή τόν τουρκοενετικό πόλεμο για τήν Κρήτη ξεσπά νέα επανάσταση. Ό Μουσταφά Πασάς καίει και λεηλατεί τά χωριά τής Χιμάρας. Οί κάτοικοι καταφεύγουν στα βουνά κι αρχίζουν τό γνώριμο άντάρτι- κο, αποκρούοντας Τουρκαλβανούς και συντηρώντας για

πολλά χρόνια την επαναστατική φλόγα. Ό αγώνας τους άποκτά μυθικές διαστάσεις σ' όλη την Έλληνική Χερσόνησο κι όχι μόνο πολεμοῦσαν για τόν τόπο τους αλλά έστελναν και ένισχύσεις στους Ένετούς.

Τά χρόνια αυτά ένας άκόμη θανάσιμος κίνδυνος εμφανίζεται. Τό είδεχθές πρόσωπο του δυτικού ιμπεριαλισμού πίσω από τό φιλόανθρωπο προσωπεῖο του παπικού ψευδοχριστιανισμού. Οί άρματωμένοι Χιμαριώτες δέν είχαν μόνο νά αντιπαλαίψουν τόν κατακτητή. Είχαν και τή δράση των λατίνων μισιονάριων πού σάν ύαινες πάσχιζαν στις χῶρες πού πατοῦσε ο Τουρκος νά άποσπάσουν ψυχές από την Έκκλησία μας, νά τίς μαντρώσουν στό έπονείδιστο έμπορεῖο του Παπισμού. Οί Πάπες είχαν σαφή και σοφή πολιτική διεισδύσεως. Οί Έλληνες τούς χρειάζονταν άλλωστε. Στο περίφημο κολέγιο του Αγ. Αθανασίου της Ρώμης, πού ίδρυσαν οί Καθολικοί για νά προσελκύουν ορθοδόξους φιλογράμματος, Χιμαριώτης ήταν ο πρώτος Έλληνας, ο Άνδρέας Βρανάς, στις τελευταίες δεκαετίες του 16ου αιώνα.

Τό 1577 οί αντιπρόσωποι της Χιμάρας Νικόλας Γκίκας και Γεώργιος Γκάτας ζητοῦν στή Ρώμη βοήθεια άπ την Αγία Έδρα. Αντί για βοήθεια ο Πάπας τούς έστειλε έναν μισιονάριο -προπαγανδιστή τόν Λορένζο Καλλατίνο. Τήν ίδια έποχή, τό 1581 συγκεκριμένα, μέ νέα έπιστολή οί Χιμαριώτες ζητοῦν και πάλι έμπρακτη βοήθεια για επανάσταση. Παρεμπιπτόντως -στην έπιστολήν αυτή γίνεται λόγος για άλβανικό και ελληνικό έθνος, τεκμήριο πού διαψεύδει όσους διεθνιστές ιστορικούς όμιλοῦν για γένεση της εθνικής θεωρίας στα νεώτερα, αστικά χρόνια. Στο ιστορικό αυτό έγγραφο υπέγραφαν και πολλά από τά χωριά πού άργότερα τούρκεψαν. Οί Χιμαριώτες υπόσχονται άκόμη και πλήρη ύποταγή τους στην καθολική Έκκλησία μά ο Γρηγόριος (πού κάποιοι μας τόν παρουσίασαν και φιλέλληνα) κωφεύει. Στην άπάντησή του (22-12-1582) εϋχεται για την σωτηρία των Χιμαριωτών... " Εμεῖς θά σάς ένθυμούμεθα στις προσευχές μας" γράφει....(14).

Στά 1627 φθάνει στην Χιμάρα ένας Κύπριος διανοούμενος πού είχε άπαρνηθεί την Ορθοδοξία στό κακό-

φημο Κολέγιο του Ἁγίου Ἀθανασίου. Ὁ Νεόφυτος Ροδινός πού πασχίζει εἴκοσι χρόνια καί δηλητηριάζει τή Χιμάρα μέ τό δηλήτηριο τῆς Φραγκιάς, τοῦ Καθολικισμοῦ. Ἰδρύει σχολεῖα στό Βουνο, στή Χιμάρα, στή Νίβιτσα καί θά εἶχε προκαλέσει δεινό πλήγμα στόν ἐθνισμό καί στήν πίστη μας ἂν ἐκεῖνα τά χρόνια δέν βρισκόταν στόν Πατριαρχικό θρόνο τῆς πρωτεύουσῆς μας, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἓνας μέγας Ἄνδρας, ὁ ἠπειρωτικῆς (γιά ὀρισμένους) καταγωγῆς Κύριλλος Λούκαρης. Βέβαια ὁ παπισμός ἐπιμένει. Χρησιμοποιεῖ καί ἄλλους θλιβερούς: Τόν Ἀχρίδος Ἀθανάσιο, τόν Δυρραχίου Συμεών, τούς μισιονάριους Κωνσταντῖνι καί Στανίλας περί τό 1660.

Ἡ Χιμάρα αὐτή τήν ἐποχή μαζί μέ τό Δελβίνο εἶναι μιά ἀπό τίς ἐπισκοπές τῆς μητρόπολης Ἰωαννίνων. Πολύ ἀργότερα, τό 1832 ὑπήχθη στήν μητρόπολη Δρυινουπόλεως γι' αὐτό καί ὁ Ἱεράρχης πού εἶναι ἐξόριστος στήν Κόνιτσα σήμερα Σεβαστιανός (διότι ἔδρα τῆς μητροπόλεως του εἶναι τό Ἀργυρόκαστρο) εἶναι πνευματικός πατέρας καί τῶν Χιμαριωτῶν.

Τήν ἐποχή -λοιπόν- τῆς καθολικῆς προπαγάνδας ἐπίσκοπος Χιμάρας εἶναι ὁ Σεραφεῖμ καί μητροπολίτης Ἰωαννίνων ὁ Καλλίνικος. Μέ τή συμπαράσταση τοῦ Πατριαρχείου ἀντιμετωπίζουν τήν προπαγάνδα. Οἱ Παπικαί ἀπέτυχαν ἂν καί ποτέ δέν παραδέχθηκαν τήν ἧττα τους. Ὁ Σαλί Μπερίσα (πού πρόσφατα θεμελίωσε τόν καθολικό ναό τῶν Τιράνων ἰδιοπροσώπως) καί ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν -μαριονέτα τοῦ Βατικανοῦ Ἀλφρέντ Σερέκι βοηθοῦν σήμερα μέ ἄλλο σκεπτικό βεβαίως αὐταί. Μά τό σκεπτικό τοῦ Βατικανοῦ, αὐτῆς τῆς Βαβυλώνας, παραμένει τό ἴδιο. Ἡ παπική προπαγάνδα συνεχίστηκε ὡς τά μέσα τοῦ 18ου αἰῶνα, ὅποτε ὁ προσανατολισμός τῶν Χιμαριωτῶν πρὸς τή Ρωσία τήν κατέπνιξε ἀπολύτως. Εἶχαν προηγηθεῖ κι ἄλλες ἐξεγέρσεις τό 1686, τό 1690, τό 1716, τό 1740 ὅποτε πολλοί ἀναγκάζονται νά φύγουν στήν Ἰταλία.

Μέσα τοῦ 18ου αἰ. λοιπόν σημειώνεται στροφή πρὸς τή Ρωσία τῶν Ἑλλήνων ὅλων καθὼς ἡ Ρωσία ἐξελισσεται σέ μεγάλη δύναμη, προστάτιδα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ρωσικά ἐγ-

Κάτω Παναγιά (Βασιλικό). Βυζαντινή εκκλησία του 13ου αιώνας (Δρυμάδες Χειμάρρας).

γραφα ἀποδεικνύουν αὐτὴ τὴ στροφή. Παράδειγμα ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Τσαρίνα Ἐλισάβετ με ἡμερομηνία 4-10-1759: Οἱ Χιμαριῶτες ὑπόσχονται νὰ συμπολεμήσουν με τὴ Ρωσία κατὰ τῶν Τούρκων.

Σε ἄλλο ἔγγραφο (14-10-1759) οἱ τρεῖς καπετάνιοι τῆς Χιμάρας Γκίκας Σπῦρος, Γκίκας Βρετός, Κωνσταντῖνος Ἀθανάσης δηλώνουν ὑποταγὴ καὶ βεβαιώνουν πὼς μποροῦν νὰ συγκροτήσουν 1 ἢ 2 συντάγματα. Ἐγγραφο τοῦ Νοεμβρίου 1759 ζητεῖ (με ὑπογραφές προκρίτων καὶ καπεταναίων) νὰ δεχθεῖ ἡ Αὐτοκράτειρα ὡς ἀντιπροσώπους τῆς Χιμάρας τοὺς ἀρχιμανδρίτη Ἀνθιμο Βασιλικὸ καὶ καπετάνιο Πᾶνο Σπῦρο Μπιτσιῆλη. Οἱ ἀντιπρόσωποι πῆγαν καὶ παρέδωσαν ὑπόμνημα στό ὁποῖο ἀναφέρονται ὅλοι οἱ ἀντιτουρκικοὶ ἀγῶνες τῶν Χιμαριωτῶν ἀπὸ τό 1507 ὡς τό 1716, εἶναι δὲ ἰδιαίτερας ἱστορικῆς ἀξίας διότι ἀναφέρεται σέ ἑλληνικά χωριά πού ἀργότερα τούρκεψαν.

Τό 1767 ξεσπᾷ νέα ἐπανάσταση πού καταπνίγεται δυό χρόνια ἀργότερα ἀπὸ τόν Σιλιχτάρ Πασᾶ. Τά χρόνια πού ἀκολουθοῦν σημαδεύονται ἀπὸ τὴν ἐθναποστολικὴ δράση τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ πού προσέφερε ἀνυπολόγιστες ὑπηρεσίες στὴν μορφωτικὴ ἀναγέννηση τῶν χωριῶν τῆς Χιμάρας. Χαρακτηριστικὸ ἔμεινε τό γεγονός τῆς προτροπῆς τοῦ πατροκοσμᾶ νὰ χτισθοῦν σχολεῖα ἀκόμη κι ἂν πρέπει νὰ γκρεμιστοῦν ἐκκλησιές. Τότε ἔμειναν καὶ οἱ Ἅγιοι Πάντες μοναδικὸς ναὸς τῆς Χιμάρας ἐνῶ ὁ λαὸς με πίστη ἄκουγε τά κηρύγματα γιὰ τό "ποθούμενον" πού πλησιάζει.

Ἡ Χιμάρα δοκιμάστηκε ἀπὸ τὴν τρομερὴ ἀγριότητα τῶν τουρκαλβανῶν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἀπὸ τοὺς Δρυμάδες γιὰ παράδειγμα ἐξορίστηκαν στὴν Σαλαῶρα 2.500 κάτοικοι κι ἀπ' αὐτοὺς ἐπέστρεψαν μόλις οἱ 700.

Στόν ρωσοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1806 συμμετέχουν πολλοὶ Χιμαριῶτες (359 κατὰ τά ρωσικά ἀρχεῖα) στίς τάξεις τοῦ ὁμοδόξου στρατεύματος. Τό 1808 Χιμαριῶτες βοηθοῦν τόν στρατηγὸ τῆς Ναπολεόντειας Γαλλίας Μπερτιέ στὰ Ἐπάνησα, παρά τὴ λυσσαλέα ἀντίδραση τῶν προσκυνημένων στὴν Πύλη τουρκορωμηῶν. Διακρίθη-

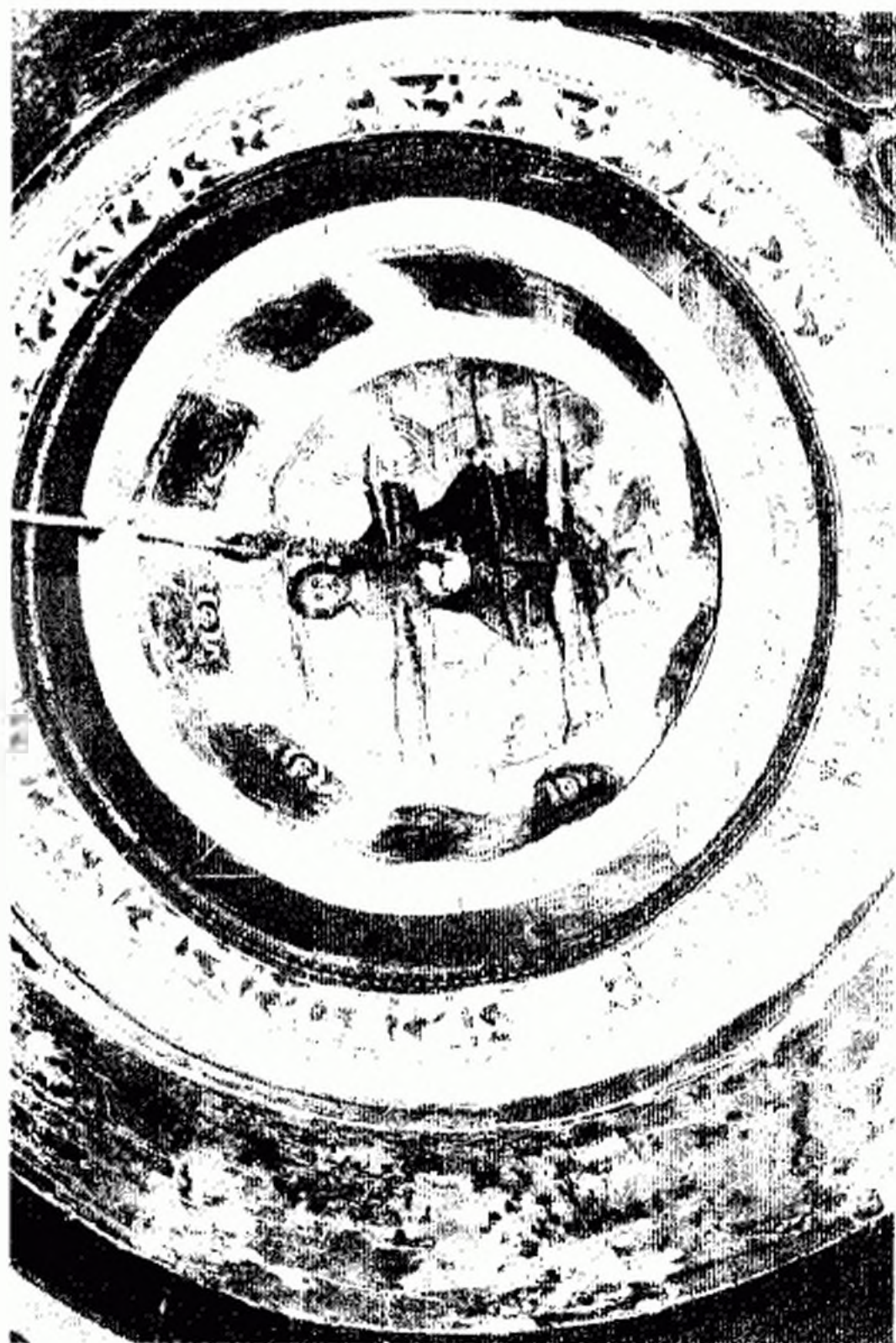
καν τότε οἱ καπετάνιοι Δράκος ἀπό τό Λυκουρέσι, Δούκας ἀπό τή Νίβιτσα, Κέντρος ἀπό τό Πικέρνι, Γκίκας, Βέλος καί Τότσικας ἀπό τό Βοῦνο, Δήμας, Μήλιος καί Ἄνδροῦτσος ἀπ' τή Χιμάρα (15).

Στήν Μεγάλη Ἑλληνική Ἐπανάσταση τοῦ 1821 οἱ Χιμαριῶτες δίνουν πάλι τό παρών. Μέ τόν Ἀθανάσιο Χειμαριώτη στό πλευρό τοῦ Ὑψηλάντη στίς παραδουνάβιες ἡγεμονίες καί μέ τόν Σπῦρο Σπυρομήλιο στό Βάλτο, στό Μεσολόγγι, στό Φάληρο. Περίφημοι ἀγωνιστές τῆς ἐπανάστασης ἀναδείχθηκαν οἱ Γκιόκας, Δημητρίου, Χαρίσης, Νέστος, Ζάχος, Δήμας, Γκιάκας, Γκορέτσης, Δούκας.

Στό νέο ἑλληνικό κράτος καί στόν ἀγῶνα κατά τῆς βαυαρικῆς ἀπολυταρχίας καί ξενοκρατίας ὁ Σπυρομήλιος εἶναι παρών. Διοικητής τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων τό 1843 ηγεῖται μαζί μέ τόν Καλλέργη καί τό Μακρυγιάννη τῆς ιστορικῆς Ἐπανάστασης πού ἐπέβαλε τήν συνταγματική ὀργάνωση τοῦ κράτους.

Τό 1847 ξεσπᾷ ἡ Ἐπανάσταση τῶν Ἀρβανιτῶν τοῦ Γιάννη Ἀλεξίου (γνωστοῦ καί ὡς Γκιουλέκα) πού ἦταν σέ ἐπαφή μέ τό πρωθυπουργό Ἰωάννη Κωλέττη γιά ἐνωση ὀλόκληρης τῆς Ἀλβανίας (μέ ἓνα καθεστῶς αὐτονομίας) μέ τήν Ἑλλάδα.

Ἐξι χρόνια ἀργότερα ὁ Σπυρομήλιος εἶναι ὑπουργός στρατιωτικῶν τῆς κυβερνήσεως Κριεζῆ, ὅταν ξεσπᾷ ὁ Κριμαϊκός Πόλεμος. Ἐτοιμάζει μίαν ἐθνική ἐξέγερση καί ἑλληνική ἐπέμβαση ἀλλά ὁ Ὄθων, μέ γαλλική ἀπαίτηση, τόν ἀπολύει. Πλήθος ἀξιωματικῶν παραιτοῦνται τότε καί μπαίνουν στήν Ἡπειροθεσσαλία ὀργανώνοντας τούς ἐπαναστάτες: Σπυρομήλιος, Κολοκοτρώνης, Καραϊσκάκης, Ζέρβας, Γρίβας, Μπότσαρης. Παίρνει ξανά φωτιά ἡ Χιμάρα, μαυρίζουν τ' Ἀκροκεραῦνια, σηκώνονται καί ἀνεμίζουν στ' ἀγέρι τῆς Ἀδριατικῆς οἱ γαλανές σημαῖες: 1866, 1878, 1897. Πόσο ἀκόμη ραγιαδες; ρωτοῦν οἱ ἀτρόμητοι Χιμαριῶτες πρὶν βγάλουν ἀπό τόν ὕπνο, ἐκεῖνα τά ὄργανα πού φέρνουν, μονάχα αὐτά, τή λευτεριά. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι τό 1878 ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ἀγγλοῦ ὑπουρ-

Αγ. Πάντες. Ο Τρούλλος.

γοῦ ἐξωτερικῶν Σώλσμπερυ, ὁ Λόνγκσογουερθ δίδει σέ υπόμνημά του πληθυσμό 25.000 Χριστιανῶν καί μηδέν μουσουλμάνων γιά τόν καζᾶ Χιμάρας πού ἀνήκε στό σατζάκι Ἀργυροκάστρου. Γιά τά χωριά ὁμως πού σήμερα θεωροῦμε ὡς περιοχή Χιμάρας ἀπογραφή τοῦ 1908 (τουρκική) δίδει 7.218 Ἕλληνες (Χριστιανούς) ἐπί συνόλου 11.968 κατοίκων, ποσοστό δηλαδή περίπου 60%. Τόσο εἶναι τό ποσοστό πού δίδει περίπου καί ἡ ἀπογραφή τῆς Αὐτονόμου Ἡπείρου τό 1914: 6.188 Ἕλληνες ἐπί συνόλου 10.648 κατοίκων ἐνῶ ἡ ἐλληνική ἀπογραφή τοῦ 1913, μέ διαφορετικά ὄρια, δίνει 6.188 Ἕλληνες ἐπί συνόλου 7.868 κατοίκων, δηλ. ποσοστό 80%. Ἀπό τό 1927 ἡ Ἀλβανία (μέ στατιστική) δέχεται 105 χωριά μόνο ὡς ἐλληνικά, τά ἀπολύτως ἐλληνόφωνα. Μεταξύ αὐτῶν μόνο 3 τῆς Χιμάρας: Δρυμάδες (1817 κάτ.), Παλάσσα (682 κάτ.), Χιμάρα (1786 κάτ.). Σύνολο 4.285 κατ. "Σύνολο" Βορειοηπειρωτῶν γιά τοὺς Ἀλβανούς : 38.858. Μέ τήν ἴδια στατιστική ἡ Ἀλβανία εἶχε 828.593 κατ.

Λίγα χρόνια πρὶν, τό υπόμνημα τῆς 3ης Ιουλίου 1913 πρὸς τήν Πρεσβευτική Διάσκεψη τοῦ Λονδίνου εἶχαν ὑπογράψει οἱ πρόκριτοι 13 χωριῶν: Χιμάρα, Παλάσα, Δρυμάδες, Βοῦνο, Πήλιουρι, Κούδεσι, Κηπαρό, Λιάτες, Πικέρνι, Λούκοβο, Ἄγ. Βασίλειος, Χουτέτσοβα, Νίβιτσα.

Γιά τά σχολεῖα ὁ Amadori Virgili ("La Questione Rumeliota", 1906)

δίνει:	9	τό 1900	μέ 14	δασκάλους	καί 428	μαθητές
	13	τό 1902	μέ 21	"	"	965 " καί περιέργως
ὁ ἴδιος,	3	τό 1906	μέ 14	"	"	507 "

Κατά τό υπόμνημα τῆς Αὐτονόμου Κυβερνήσεως ἔχουμε 13 σχολεῖα (8 ἀρρένων - 5 θηλέων) μέ 965 μαθητές (645+320). Νά σημειωθεῖ ὅτι στό τέλος τῆς Τουρκοκρατίας (περί τό 1800) ὑπῆρχαν κατά τόν Φ. Οἰκονόμου 21 σχολεῖα ("Τά σχολεῖα τῆς Β. Ἡπείρου", σελ. 97).

Μέ τήν σωτήρια Ἐπανάσταση στό Γουδί (1909) ἀχνοφέγγει ἡ Λευτεριά γιά τοὺς ἀλύτρωτους. Τό 1910 ὅταν Νεότουρκοι ἀποβιβάζονται στή Χιμάρα γιά νά καταργήσουν ὀριστικά τά προνόμια, δύο ἐλληνικά ἀντιτορπιλλικά (Ἄσπισ, Σφενδόνη) στά ἀνοιχτά ἀποτρέπουν

τούς Τούρκους από κάθε πρόκληση. Ἦταν φανερό πώς κάτι εἶχε ἀλλάξει. Μέ τή Βαλκανική Συμμαχία ἡ Ἑλλάδα ξεκινᾷ τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1912 τόν ἱερό ἀγῶνα καί στίς 5 Νοεμβρίου ὁ Σπυρομήλιος, ὁ θρυλικός καπετάν Μπούας τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα, ἀπελευθερώνει τήν Χιμάρρα μέσα σ' ἓνα παραλήρημα χαρᾶς.

Κι ὅταν ὁ ἀμοραλισμός τοῦ διεθνούς ἰμπεριαλισμοῦ ἀποσπᾷ τήν ἑλληνικώτατη Πατρίδα ἀπό τό ἑλληνικό κρατικό συγκρότημα, εἶναι πρώτη ἡ Χιμάρρα πού σηκώνει στίς 9 Φεβρουαρίου 1914 τήν ἐνδοξη καί τιμημένη σημαία τῆς Αὐτονομίας (16).

Μετά τίς μάχες στό Πήλιουρι, στήν Παλάσα, στό Τσόραϊ καί στό Μπόρσι, στό Βοῦνο οἱ Χιμαριῶτες κράτησαν λεύτερη τήν πατρίδα τους, περήφανη τή γενιά τους ἐκείνη τήν ἀνεπανάληπτη ἀνοιξη τοῦ '14 πού ἔμελλε νά μείνει ἱστορικά ἀδικαίωτη ἀλλά ἠθικά φωτεινός ὁδοδείκτης καί πυξίδα πορείας στά δύσκολα χρόνια πού ἀκολούθησαν. Μέ τό ξέσπασμα τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου χάος καί ἀναταραχή ἐπικρατοῦν στήν Ἀλβανία. Ἡ Ἑλλάδα παίρνει ἀπό τίς δυνάμεις τῆς Ἀντάντ ἐντολή ἀνακαταλήψεως τῆς Βορείου Ἠπείρου ἀλλά κατά τίς θλιβερές ἡμέρες τοῦ Ἐθνικοῦ Διχασμοῦ ὅταν οἱ Βούλγαροι καταλαμβάνουν ἀμαχητί τήν Ἀνατολική Μακεδονία οἱ Ἰταλοί προελαύνουν καί καταλαμβάνουν τήν δύσμοιρη χώρα.

Ρακί, λουλούδια καί δάκρυα ὄρισαν τή νέα ἀποχώρηση τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ πρώτη Ἰταλοκρατία σημαδεύθηκε ἀπό μαζικές ἐκτοπίσεις στήν Ἰταλία. Ὄταν τό 1919 οἱ Ἰταλοί χτυπήθηκαν ἀπό Ἀλβανούς στόν Αὐλῶνα, τότε θά ζητήσουν τήν προστασία τῶν Χιμαριωτῶν, μιά προστασία πού γενναιόφρονα, τούς παρεσχέθη. Ἡ νίκη τῆς Ἀντάντ καί ἡ συμφωνία Τιτόνι-Βενιζέλου δημιουργοῦν νέες ἐλπίδες ἐνῶ ἡ Χιμάρρα μέ τόν ἀρχηγό της Νίκο Σπυρομήλιο σηκώνει τή σημαία τῆς Ἀνεξαρτησίας. Μιά ἀνεξαρτησία πού δέν κράτησε...

Μέ τήν πολιτική μεταβολή τοῦ 1920 οἱ Ἰταλοί μεθοδεύουν τήν ὀριστική προσκύρωση τῆς Β. Ἠπείρου στήν Ἀλβανία. Οἱ Χιμαριῶτες πιέζονται νά δηλώσουν ὑποταγή καί δέχονται ἀλβανική ἐπίθεση. Ἡ Ἑλλάδα ἀποστέλλει τό

ἀντιτορπιλικό ΑΕΤΟΣ πρὸς ἐνίσχυση τῶν ἀγωνιζομένων μέ ἐκπροσώπους τῆς τόν Γιαννάκη Σπύρου καί τό Ν.Σπυρομήλιο. Οἱ Ἄλβανοὶ συνεχίζουν τὴν προσπάθεια κατάργησης τῶν προνομίων. Οἱ πρόκριτοι ἐκτοπίζονται ἐνῶ σέ αίματηρά ἐπεισόδια διακρίνονται γιά τόν ἡρωισμό τους οἱ γυναῖκες τῆς Χιμάρρας.

Τό 1932 ὅταν ὁ Ζῶγου προσπαθεῖ πάλι νά καταργήσει τὰ προνόμια ἐξαπολύεται νέος διωγμός τῶν ἀνυπόταχτων Χιμαριωτῶν. Ἡ Χιμάρρα συμμετέχει στόν σχολικό ἀγῶνα τοῦ 1934-35 καί πέτυχε τὴν ἐπαναλειτουργία ἐλληνικῶν σχολείων πολύ πιά δύσκολα ἀπ' ὅτι στήν ὑπόλοιπη Β. Ἡπειρο, μόλις τό 1937-38.

Ἡ ἀντίστροφη ὁμως μέτρηση πρὸς τὴν συγκλονιστική δεκαετία τοῦ 1940 εἶχε ἀρχίσει. Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1939 ἡ Φασιστική Ἰταλία καταλαμβάνει τὴν Ἀλβανία καί ἀρχίζει τίς συστηματικές διώξεις τῶν Ἑλλήνων. Πλήθος Χιμαριωτῶν πατριωτῶν ἐκτοπίζονται στήν Βιντσέντζα τῆς Ἰταλίας. Ἡ μεγάλη στιγμή πλησιάζει. Οἱ Ἰταλοὶ ἀποτολμοῦν τὴν 28ῃ Ὀκτωβρίου νά πληξοῦν τίς ἐλληνικές μεθοριακές δυνάμεις. Δυό εβδομάδες ἀργότερα ἀρχίζει ἡ Ἑλληνική ἀντεπίθεση καί ἡ τρίτη ἀπελευθέρωση τῆς Βορείου Ἡπείρου.

Στίς 21 Δεκεμβρίου ἡ 3ῃ Μεραρχία Πεζικοῦ ἐμπαινε στήν Χιμάρρα καί ἀπό τούς Ἁγίους Πάντες ἀρχίζει ἡ μεγάλη γιορτή τῆς λευτεριᾶς. Οἱ σημαῖες ξεδιπλώθηκαν ξανά στόν παγωμένο ἀγέρα καί ἐκεῖνα τὰ Χριστούγεννα ἐμειναν ἀλησμόνητα, πληγή ἀγαπημένη, θύμηση πικρή μά καί λυτρωτική. Τά πρόσωπα τὰ φώτιζε ἡ Νίκη. Τά ἴδια ἐκεῖνα πρόσωπα πού λίγους μῆνες μετά, ὅταν ἡ ἀνανδρη επίθεση τῶν Οὐννων, τῶν νέων Γότθων τοῦ Βορρά ὑποχρέωνε σέ ὑποχώρηση τούς Νικημένους Νικητές, δακρυσμένα ψιθύριζαν:

- Νά μᾶς ξανάρθετε, νά μᾶς ξανάρθετε.

Εἶναι τὰ ἴδια πρόσωπα πού μᾶς γεννοῦν καί σήμερα τόσες ἐνοχές ὅταν μᾶς κοιτοῦν ἀμίλητα, μὴν τολμώντας πιά νά ζητήσουν αὐτό πού δικαιοῦνται. Αὐτό πού ἴσως δέν ἀξίζουν οἱ ἀλλοτριωμένοι ἐλλαδικοὶ τῶν Ἀθηνῶν....

Μέ τή νέα κατοχή οί Χιμαριώτες ούτε τότε συμβιβάστηκαν. Όπως σ' όλη τήν Ελλάδα, έγραψαν λαμπρές σελίδες Έθνικής Αντίστασης. Δίπλα στά ιερά όνόματα-σύμβολα Κοκκινιά, Καισαριανή, Χαϊδάρι λάμπουν κι άλλα σύμβολα Αντίστασης, αυτά τής Β. Ήπειρου. Μέ πρωτοπόρους τούς άγωνιστές του Μετώπου Απελευθέρωσης Βορείου Ήπειρου, του θρυλικού ΜΑΒΗ πού ίδρυσε μαζί μέ τούς Βασίλη Σαχίνη, Ήλία Κώνστα, Γιώργο Τάσο και Σπύρο Ντάσιο, ό Χιμαριώτης εισαγγελέας Αναστάσιος Κοκκαβέσης. Οί ιερές μορφές τους, από τά Νησιά τών Μακάρων, φωτίζουν, όρίζουν και καθοδηγούν τούς άγώνες κάθε πατριώτη.

Σέ μιά ιστορική συνέλευση τών χωριών της ή Χιμάρα κηρύσσεται Αυτόνομη μέ θμελή Κυβέρνηση. Ή ένοπλη δύναμή της κατέστησε τή Χιμάρα αληθινή Ελεύθερη Όρεινή Ελλάδα του Βορρά, μέ ήγέτες τό Γιώργη Μπόλانو, τό Μήλιο Μερκούρη και τό Γεράσιμο Ντούνη (17).

Λυσοούν οί μαζί κατακτητές κι οί συνεργάτες τους Μπαλίστες. Λυσοούν οί κομμουνιστές τής αλβανικής Παρτία. Κι αρχίζουν τήν ανανδρη δράση τους. Στίς 17 Νοέμβρη του '43 δολοφονείται ό Αρχηγός Βασίλης Σαχίνης, στίς 3 Δεκέμβρη ό ήγέτης τής Χιμάρας Γιώργης Μπόλανος. Κι ακολουθούν μάρτυρες τής Αντίστασης ό Στέφος Γκικόπουλος, ό Κόλιας Κιτσούλης, ό Μίλιας Σπυρομήλιος και τόσοι άλλοι. Φθάνει ή πολυπόθητη στιγμή τής Νίκης. Μά τότε θά αποδειχθεί ή ανεπάρκεια - όλων δυστυχώς- τών έλλαδικών οργανώσεων και κυρίως ή επαισχυνη άνηθικότητα τών Συμμάχων πού έριξαν τήν Πατρίδα στή δίνη του άδελφοκτόνου σπαραγμού.

Ή αντίδραση τών Χιμαριωτών στό ψευτοδημοψήφισμα του αρχιεγκληματία Έμβέρ Χότζια σφράγισε μιάν ολόκληρη εποχή αγώνων. Στά σαράντα χρόνια σταλινικής τυραννίας πού ακολούθησαν, μέ μόχθο, κόπο, αίμα κι ιδρώτα ή ελληνική ψυχή δέν έκάμφθη. Όσοπου ήρθε ή άνοιξη του 1990, ή μέθη τής έλευθερίας. Μά οί αυταπάτες δέν κράτησαν πολύ. Ή διαφθορά του κοσμοπολιτισμού και του δυτικισμού είναι σήμερα ό νέος κίνδυνος.

Γ. ΜΠΟΛΑΝΟΣ

Ήγερτική φυσιογνωμία της ιστορικής Χειμάρρας. Υπέρμαχος και άκουραστος αγωνιστής της επαρχίας για την επικράτηση των απαραγράφων δικαιών της.

Μετέχει στον Αυτόνομο αγώνα του 1914 στα Σώματα του θρυλικού Σπυρομήλιου. Φυλακίζεται για την δράση του στο Σχολικό Ζήτημα. Πρόκριτος της επαρχίας και αρχηγός της Οργανώσεως «Αυτόνομη Χειμάρρα».

Συντονίζει με τον Άναστ. Κοκκαβέση τις αντιστασιακές Επιτροπές της επαρχίας. Εξοπλίζει την Χειμάρρα. Στις 3 Δεκεμβρίου 1943 δολοφονείται έξω από την οικία του στα Σπήλαια. Τά σχέδια του αλβανικού ΕΑΜ έπληξαν την ψυχή της Χειμάρρας.

Ή πλάκα που τοποθέτησαν οι Άλβανοί στην οικία του Γ. Μπόλανου για να θυμίζουν την... εκτέλεση του... «Μοναρχοφασίστα»...

(Από τό βιβλίο του Άθαν. Κόρμαλη "Αντίσταση στην Βορειοηπειρωτική Γη")

Θά μπορούσαμε νά κλείσουμε με ὁμορφα λόγια καί ανέξοδες ἔθνικες κορῶνες. Πέραν τῆς αἰσιοδοξίας καί τῆς ἀπαισιοδοξίας πρέπει ὅλοι νά καταλάβουμε πῶς ὁ κόσμος μας εἶναι κόσμος ἐλευθερίας.

Ἡ ἱστορική δράση, ὁ ἡρωϊκός τρόπος ὑπάρξεως, ἡ δυναμική βεβαίωση τοῦ Ἀνθρώπου δίδουν νόημα στή Ζωή. Ριγμένοι σ' αὐτή τήν εὐθύνη, τήν ἀναλαμβάνουμε πρόθυμα. Ἄν καταλάβουμε πῶς στήν μάχη θά ξαναβροῦμε τήν ἀλήθεια, ἂν στρατευθοῦμε ἀδιαφορώντας γιά τό κόστος, μέ μόνη ἔγνοια τήν Ἑλληνικότητα πού Ἐλευθερώνει, τότε τά ἄδεια λόγια, τά ὠραῖα λόγια θά ἔχουν μίαν Ἀξία. Ὡς τότε ἡ ἄδεια Χιμάρρα θά κοιτάζει στά μάτια τά παιδιά της. Κι αὐτά χωρίς λόγια θά καταλαβαίνουν τί τούς ζητᾷ. Ὅσοι ἐπέλεξαν νά εἶναι Ἕλληνες δέν μποροῦν παρά νά ἐπιλέξουν ἕναν μόνο δρόμο. Τό δρόμο τῶν νεκρῶν μας... Τό δρόμο τοῦ ἀγῶνα...

ΚΟΚΚΑΒΕΣΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

Γεννήθηκε στήν Χειμάρρα τό 1904. Απόφοιτος τῆς Νομικῆς Σχολῆς Ρώμης. Εἰρηνοδίκης στό Φιέρι καί στό Ἄργυροκάστρο. Εισαγγελέας Ἄργυροκάστρου (1941-42). Αποσυρθεῖς ἀνέλαβε τήν διοίκηση τοῦ ΜΑΒΗ γιά τήν Ἐπαρχία Χειμάρρας.

Ἐπῆρξε ἀπό τά ἰδρυτικά του στελέχη μέ πλούσια δραστηριότητα. Ἦταν σέ ἐπαφή μέ τόν ΕΔΕΣ (σύνδεσμος ὁ Χειμαρριώτης Νικ. Ντουῦκος, πού κατέφυγε καί αὐτός στήν Ἑλλάδα τό 1944 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1992).

Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1944, μέ τίς δολοφονίες τῶν στελεχῶν τῶν ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων καί τήν ἀπόφαση τοῦ Κ. Κ. Ἀλβανίας γιά τήν δολοφονία του, κατέφυγε στήν Ἡπειρο καί κατετάγη στόν ΕΔΕΣ.

Τό 1956 ἔφυγε γιά τήν Ἀμερική, ὅπου ἀπεβίωσε τό 1989. Ἡ οἰκογένειά του (σύζυγος καί 3 τέκνα) ἐξορίσθηκε ἀπό τό 1945 στήν Κρούγια, χωρίς δικαίωμα ἐπιστροφῆς ἢ ἐπικοινωνίας μέ τήν Χειμάρρα. Ἡ σύζυγός του Ἐλισσάβη (τό γένος Μπελάνη), ἀπεβίωσε τό 1990.

(Ἀπό τό βιβλίό τοῦ Ἄθαν. Κόρμαλη " Ἀντίσταση στήν Βορειοηπειρωτική Γῆ")

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1) Οί Χάονες ήλθαν μάλλον από τό νότο περί τό 1500 π.Χ. Τό όνομα προέρχεται από τό όνομα Χάων ή από τό Χάον όρος τής Άρκαδίας. Η Χαονία περιλάμβανε τίς περιοχές Ώρικείων (μέ πόλη τήν Ώρικό, απέναντι του Αύλωνος) Άμαντίας (μέ τίς πόλεις Θόριο, Παλαΐσαι και Χιμάρα-Χίμαιρα) και Κεντρίης, ως τά όρια τής Θεσπρωτίας. Πελασγικά θεωροϋνται και τά τείχη τής άκρόπολης τής Χιμάρας. Ο γεωγράφος Σκύλαξ (Περίπλους 22, 28, 30) περί τό 350 π.Χ. γράφει: "Παροικοϋσιν οί Ίλλυριοί παρά θάλατταν μέχρι Χαονίας τής κατά Κέρκυραν τήν Άλκινόου νήσον" και "ή δέ Χαονία έστιν εύλίμενος. Οίκοϋσι δέ κατά κώμας οί Χάονες. Παράπλους δ' έστί Χαονίας ήμισυ ήμέρας" και "μετά Χαονίαν Θεσπρωτοί εισίν έθνος (ένν. φύλο)".

2) Η κώμη Χιμάρα παλαιότερα ήταν έδρα ομώνυμης έπαρχίας μέ 38 χωριά και δύο δήμους, των Χιμαιρίων (Χιμάρα, Μπρεγουδέτι) στον όποιον ανήκαν τά 18 έλληνόγλωσσα χριστιανικά χωριά των παραλίων και των Κεραυνίων (Κουρβελέσι) στον όποιον ανήκαν τά 20 μουσουλμανικά αλβανόφωνυ χωριά, μέ έδρα τους Προγονάτες (Β.Δ.Ζώτου-Μολοσσού "Ηπειρωτικάί μελέται. Δρομολόγιον τής έλληνικής χερσονήσου, αρχαιολογικόν, ιστορικόν, γεωγραφικόν, στατιστικόν - τ. Δ'. Άθήνα 1878, σ.77). Σήμερα απέμειναν έπτά έλληνικά χωριά κι απ' αυτά μόνο τρία (Χιμάρα, Δρυμάδες, Παλάσα) έλληνόφωνα...

3) Η σημερινή θέση τής Χιμάρας σέ κάποιο λόφο των άντερεισμάτων των Κεραυνίων, μεταξύ δύο χειμάρρων (Βήσσης και Προκοπίου) οδήγησε στην γραφή Χειμάρρα. Ο Δ. Βαγιακάκος όμως (Μελέτη του γλωσσικού ιδιώματος τής Χιμάρας, Πρακτικά Α'. Έπιστημονικού Συνεδρίου για τή Β. Ήπειρο, Άθήνα 1988, σ.303-337) μέ διεξοδική επιχειρηματολογία ανατρέπει αυτή τήν άποψη, όπως και άλλη πού όμιλεί περί διαχείμασης και καταλήγει στην Χίμαιρα (νεαρά) αϊγα ως βασιμότερη έκδοχή. Ο Μ. Δένδιας (Άπουλία και Χιμάρα, Άθηνά 38-1927-102) παρατηρεί ότι τό όνομα προέρχεται είτε από τά άγρια ζώα τής περιοχής

εἶτε ἀπό κάποια ὁμοιότητα πού παρουσιάζει ἡ κορυφή ἀπό τήν θάλασσα.

4) Ἡ Χιμαίρα εἶχε κεφαλή λέοντος, οὐρά ὄφεως, σῶμα αἰγός καί ἀπέπνεε πῦρ, ἦταν δέ κόρη τοῦ Τιφῶνος καί τῆς Ἐχιδνας (Ὀμήρου Ἰλιάς, Ζ' 179-182). Κατά τῆ Θεογονία τοῦ Ἡσιόδου (319-322) μία ἀπό τίς τρεῖς κεφαλές τῆς ἦταν αἰγός.

5) "Ἀπουλία καί Χιμάρα" Ἀθῆνα, 38, 1927

6) Ὑπῆρχε καί πόλη Ἀμαντία παρά τό σημερινό χωριό Πλότσια ἢ κατ' ἄλλους στήν τοποθεσία Κλός τοῦ BYLLIS.

7) Θουκυδ. Β 68-91 καί Β 80 5

8) Ἰδιαίτερη συγγένεια παρουσιάζει τό γλωσσικό ἰδίωμα τῆς Χιμάρας μέ αὐτό τῆς Μάνης. Ὁ Ζῶτος-Μολοσσός (ὄπ. π.), ὁ Εὐαγγελίδης (Β. Ἠπειρος, Ἀθήνα 1919, σ.71) ὁμιλοῦν γιά ἀποικισμό ἀπό τήν Μάνη κατά τήν τουρκοκρατία. Διαφωνεῖ ὁ Γ. Ἀναγνωστόπουλος (Γλωσσικά ἀνάλεκτα. Ἀθῆνα 36-1925:62-63) ἐνῶ ὁ Δανός ΗΟΕG κάνει λόγο γιά ἀποικισμό ἀπό τήν Ἀπουλία (ὄπ.π. σελ. 289-296) ἀποψη πού ἀνατρέπει ὁ Μ. Δένδιας.

9) Πέρι Κτισμάτων Δ4. Τόν ἴδιο αἰῶνα ὁ Στεφ. Βυζάντιος ὁμιλεῖ γιά τή Χαονία.

10) Ἀλεξιάς Β σ.81, 168, 169: "ὁ κόμης Πρεβέντζας τόν ρωμαϊκόν ὑφορώμενος στόλον λύσας τά πρυμνήσια μικρόν παρεκκλίνας κατευθύ Χιμάρας τόν ἀπόπλουν ἐποιεῖτο οὐρίου τυχών πνεύματος (...) ὁ Κοντοστέφανος τάς ὑφ' ἐαυτόν πολεμικάς ναῦς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Διρραχίου μέχρι τοῦ Αὐλῶνος καί αὐτῆς τῆς καλουμένης Χιμάρας διέσπειρε (...) τῆς Χιμάρας τοῦ Αὐλῶνος ἀπεχούσης σταδίου ἐξήκοντα".

11) "Ἦσαν οὐκ ὀλίγες πόλεις τό τε Μεσοποτάμιον ὀνομαζόμενον καί ὁ Σοποτός καί ἡ Χειμάρα".

12) Ἀναλυτικά τά προνόμια κατά τόν Μιλτ. Σπυρομήλιο (Πυρσός Β. Ἠπίρου Ἰούλιος 1979) ἦσαν:"

α) Σύμπασα ἡ ἐπαρχία οὐδένα ἄλλον φόρον ἐπλήρωνε εἰμὴ μόνον τόν τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς σουλτανικῆς κυριαρχίας.

β) Αί υποθέσεις των έγχωρίων έδικάζοντο υπό των προεστώτων των χωρίων, ών αί αποφάσεις στηριζόμεναι επί του γραπτοϋ καί άγραφοϋ ήθικοϋ νόμου, έξετελούντο άμειλίκτως.

γ) Αί αποφάσεις των προεστώτων έπεκυρούντο υπό του ιδιαιτέρου αυτών έπισκόπου προεδρεύοντος κατ' άρχάς μέν έν Βουθρωτώ, μετέπειτα δέ έν αύτη τή Χειμάρρα.

δ) Υποχρεούνται οι Χειμαρραίτοι νά συνεκοστρατεύωσι κατά παντός έχθροϋ τής Αυτοκρατορίας υπό ίδιας σημαίας καί ίδίους καπεταναίους μισθοδοτούμένους υπό τής Πύλης.

ε) Συνετήρουν ίδιον αντιπρόσωπον έν Κωνιπόλει συνεννοούμενον άπ' εύθείας τώ Σατραζάμη, όσάκις έπρόκειτο περί πολέμου κατά τής Βενετίας.

στ) Είχον δικαίωμα νά έπισκέπτονται τας Όθωμ. Άρχάς Αϋλώνος, Δελβίνου καί Αργυροκάστρου έν πλήρει πανοπλία, οι δέ καπεταναραίτοι καί αυτούς τούς διοικητάς των Ιωαννίνων.

ζ) Τελωνειακά δέν έπλήρωνον οϋδ' αυτά δέ τά έκ τής χώρας των έξερχόμενα προϊόντα υπέκειντο εις οίανδήποτε φορολογία.

η) Τά πλοία των Χειμαρραίων έκυκλοφόρουν άτελώς εις τούς διαφόρους τής Αυτοκρατορίας λιμένας έτι δέ εις οϋδένα υπεβάλλοντο έλεγχον, άλλ' έτύγχαναν ιδιαιτέρας προστασίας καί περιποιήσεως έκ μέρους των άρχων. "

13) Άπαντá συγκεκριμένα ό τύπος Τζιμέραις: "ώσάν έξεπληρώσης ταίς Τζιμέραις εύρίσκεις κορφόπουλον καί λέγουν τον Πάνερμον" καί "έχει άπό κάτω εις τας Τζιμέρας λιμιόναν καλόν καί λέγουν τον Βασιλικόν" (Α. DELATTE, LES PORTULANS GRECS, Παρίσι 1947).

14) Έξαιρετικής σημασίας σχετική έργασία του Θ. Παπαδόπουλου " Η Ίεραποστολή τής Χιμάρρας" στο Α' Έπιστημονικό Συνέδριο για τή Β. Ήπειρο, στήν Κόνιτσα (Πρακτικά, Άθήνα 1988 σελ.443-497).

15) Βλ. Κ. Δέδε "Δρυμάδες Χειμάρρας" έκδ. Σείριος 1978. Έργο πολύτιμο για τήν σύνολη ιστορία τής Χιμάρρας, μαζί μέ τήν "Χειμάρρα" του Λάμπρου Σπύρου.

16) Βλ. τό σπουδαίο έργο του Άπ. Παπαθεοδώρου πάνω στό ζήτημα της Αύτονομίας καί ειδικά τό " Αρχείο Άθαν. Τσεκούρα" (έκδ.ΙΒΕ. 1985)

17) Βλ. Άθ. Κόρμαλη " Αντίσταση στή βορειο-ηπειρωτική γή" (Πελασγός 1993)

Χειμάρρα 1913. Ό Σπ. Σπυρομήλιος λαμβάνει αναφορά οπλαρχηγού του.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΡΜΑΛΗΣ

**" Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Χειμάρρας
(1912) καί ἡ ἠγετική φυσιογνωμία τοῦ
Ἀρχηγοῦ Σπ.Σπυρομήλιου "**

Όταν ἐρευνεῖς τήν ἱστορία ἡρώων -ὅπως ἀκούσαμε- τότε ἀληθινά νοιώθεις υπερήφανος πού εἶσαι Έλληνας. Κι' ὅταν φθάνεις στήν κορυφή τῆς Παλαιᾶς Χειμάρρας, τότε καταλαβαίνεις ὅτι αὐτοί πού ἔζησαν καί μόχθησαν ἐκεῖ πάνω ἀγάπησαν πολύ τήν Ἐλευθερία, μιά ἔννοια πού σέ τέτοια μέρη -ὅπως ἡ Χειμάρρα- ταυτίζεται μέ τόν Έλληνισμό.

Στά χρόνια πού θά ἀναφερθοῦμε τά Έλληνικά σύνορα στήν Ἡπειρο ἦσαν μέχρι καί τόν νομό Ἄρτης. Ἡ Έλληνική κυβέρνηση, ἀποβλέποντας στήν επέκταση τῆς διεισδύσεως τῶν στρατευμάτων στήν Βορ. Ἡπειρο, ὅπου μέ βάση τά ἐθνολογικά κριτήρια ὑπελογίζετο νά φθάσουν τά βορειοδυτικά σύνορα τοῦ κράτους, ἐπέλεξε τούς ἀξίους Σπ. Σπυρομήλιο, Τσόντο καί Μάνο, τούς ὁποίους θά ἀπέστειλε στό Ἡπειρωτικό μέτωπο. Αὐτοί ἐπικεφαλῆς σωμάτων Προσκόπων θά προετοιμάζαν τήν προώθηση τῶν στρατευμάτων καί θά καθιστοῦσαν αὐτή εὐκολωτέρα.

Στίς ἀρχές Ὀκτωβρίου ἀπεστάλη στήν Κέρκυρα ὁ Ταγματάρχης τῆς Χωροφυλακῆς Σπ. Σπυρομήλιος πού κατήγετο ἀπό τήν Χειμάρρα, μέ ἐντολή ἀπό τήν Έλληνική κυβέρνηση(1) νά ὀργανώσει στήν Ἐπαρχία ἐθελοντικά σώματα, νά μεριμνήσει γιά τόν σταδιακό ἐξοπλισμό τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς καί νά ἔλθει σέ συνεννόηση μέ Ἀλβανούς Μπέηδες γιά τήν ἐκουσία ὑποταγή τοῦ ἀλβανικοῦ πληθυσμοῦ στόν Έλληνικό Στρατό.

Ὁ Σπ. Σπυρομήλιος ἦταν ἔμπειρος, ἰκανός καί τολμηρός αξιωματικός. Ἀπό ἐτῶν τόν ἔκαιγε ὁ πόθος γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδας. Γόνος τῆς πιό ἱστορικῆς οἰκογένειας τῆς Χειμάρρας. Ἡ ἔκρηξη τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων καί οἱ ἐξελίξεις στό Ἡπειρωτικό μέτωπο ἦταν ἡ καλύτερη εὐκαιρία γιά ἕναν ἀξικό, ὁ

όποιος είχε ήδη δοκιμασθή στον Μακεδονικό Άγώνα. Από τό 1903-1905 υπηρέτησε στο Έλληνικό Προξενείο της Θεσπίας κοντά στον Πρόξενο Κορομηλά, με τό ψευδώνυμο "Σουρής". Κινήθηκε στην περιοχή Μοναστηρίου συγκεντρώνοντας πληροφορίες για τίς δυνάμεις Τούρκων καί Βουλγάρων (στην ευρύτερη περιοχή), αποκρούοντας τήν Βουλγαρική καί Ρουμανική προπαγάνδα στην Μακεδονία καί κάνοντας έπαφές για τήν δημιουργία ανταρτικῶν σωμάτων (Μακεδονομάχοι). Υπήρξε από τούς ιδρυτές του "Μακεδονικοῦ Κομιτάτου".

Τό 1905 (Άπρίλιος), ανέρχεται στην Μακεδονία (ὑστερα από στρατιωτική εκπαίδευση) επικεφαλής Σώματος Μακεδονομάχων εκ 35 ενόπλων ανδρῶν. Στόν Μακεδονικό άγώνα θά δράση με τό ψευδώνυμο "Μπούας". Βάσει του σχεδίου του Κ. Μαζαράκη αντιμετωπίζει με επιτυχία τούς Βούλγαρους Κομιτατζήδες καί Τουρκικά αποσπάσματα στην περιοχή μεταξύ Μπαχόβου καί Μοριχόβου. Τά σχέδια τῶν Κομιτατζήδων στην περιοχή ματαιώνονται (2).

Στό Μοριχόβο στις 14 Άπριλίου του 1905 τραυματίζεται σε συμπλοκή καί νοσηλεύεται κρυφά, στην Νάουσα.

Είναι εμπνευστής καί ψυχή της " Ηπειρωτικής Έταιρείας Άθηνῶν" (3) η οποία προετοιμάζει με κάθε τρόπο τόν άγώνα για άπελευθέρωση σ' ολόκληρη τήν Ήπειρο (1908).

Πρίν η Έλληνική Κυβέρνηση άρχισει διαπραγματεύσεις με τήν Τουρκία (ὑστερα από πρόταση της τελευταίας) κρίθηκε σκόπιμο νά προχωρήσει ο Σπυρομήλιος στην άπελευθέρωση της Χειμάρρας, ώστε νά έχουν γνωστοποιηθεί ήδη στους Τούρκους πρίν τίς διαπραγματεύσεις οι πρὸς βορρᾶν διεκδικήσεις. Στίς 3 Νοεμβρίου 1912 κατόπιν διαταγής του Άρχηγού του Σώματος Στρατοῦ Ήπείρου επιβιβάστηκαν από τήν Κόπραϊνα στο πλοίο " Άχελῶς" 200 εθελοντές Κρήτες καί κατευθύνθηκαν στην Κέρκυρα, όπου τίς πρώτες ὥρες της 5 Νοεμβρίου επιβιβάστηκαν καί τά εθελοντικά σώματα του Σπυρομήλιου (συμπεριλαμβανομένων 17 ναυτῶν).

Ή αποβίβαση τῶν τμημάτων έγινε στις 7:30 της ίδιας ημέρας στα Σπήλαια (4).

Όμάδα Ένόπλων Κρητών Έθελοντών στην Ήπειρο

Τό ἄγημα τῶν Κρητῶν κατευθύνθηκε στόν νότιο τομέα τῆς πόλεως, ἐνῶ τό τμήμα τῶν ἐθελοντῶν Χειμαρριωτῶν κινήθηκε πρός τό βόρειο καί ἐφθασε στό Διοικητήριο, ὅπου δέχθηκε πυρά τῶν Τούρκων ἀμυνομένων. Ἀκολούθησε **συμπλοκή** καί οἱ Τούρκοι παρεδόθησαν. 19 στρατιῶτες καί 13 ὑπάλληλοι πού συνελήφθησαν στάλθηκαν αἰχμάλωτοι στήν Κέρκυρα. (Στήν μάχη τοῦ Διοικητηρίου σκοτώθηκε ἀπό δικό του σφᾶλμα ἕνας Τούρκος τηλεγραφητής. Οἱ διαταγές τοῦ Σπυρομήλιου ἦταν νά ἀποφευχθοῦν οἱ σκοτωμοί, ἐπιδιώκοντας νά προσεταιριστεῖ ἔτσι τὰ χωριά τοῦ Κουρβελεσίου, γιά τὰ ὅποια ἐγνώριζε ὅτι δέν ἤθελαν τήν Τουρκική διοίκηση) (Τηλεγράφημα τοῦ Σπυρομήλιου, τήν ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως ἀναφέρει τρεῖς Τούρκους στρατιῶτες νεκρούς) (5).

Ἀμέσως μετά ὁ ἐπικεφαλῆς τοῦ Σώματος Σπ. Σπυρομήλιος ἐκήρυξε μέ **προκήρυξη** τήν Χειμάρρα "ελεύθερη καί ἀναπόσπαστο τμήμα τῆς μιάς καί ἀδαιρέτου μεγάλης Ἑλληνικῆς Πατρίδας" καί ὕψωσε στό Διοικητήριο τήν Ἑλληνική Σημαία κάτω ἀπό τόν ἀπερίγραπτο ἐνθουσιασμό τῶν Χειμαρριωτῶν. Ἀτμόσφαιρα ἀγαλλίασης καί χαρᾶς κυριάρχησε σ' ὅλα τὰ χωριά.

Πρός Χειμαρριώτας

Χειμαρριῶται.

Καταλαμβάνων ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α' καί τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τήν Ἐπαρχίαν Χειμάρρας κηρύσσω αὐτήν ἐλευθέραν ὡς ἀναπόσπαστον τμήμα τῆς μιάς καί ἀδαιρέτου μεγάλης Ἑλληνικῆς Πατρίδος. Πληροῦται οὕτω ὁ πόθος πολλῶν γενεῶν αἰτίνες ἐπότισαν τήν γῆν ταύτην μέ τό αἷμά των καί προσέφερον εἰς τήν πατρίδα τὰς μεγαλυτέρας τῶν θυσιῶν. Φέρων μεταξύ ὕμνων τ' ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας, τῆς νομίμου τάξεως καί ἰσοπολιτείας, τρέφω τήν ἀδιάσειστον ἐλπίδα ὅτι λησμονοῦντες τό πικρόν παρελθόν θέλετε τηρήσει ἀπέναντι τῶν γειτόνων ὑμῶν Μουσουλμάνων τήν ἀξιοπρεπῆ ἐκείνην στάσιν ἣν ὑπαγορεύουσιν οἱ νόμοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καί τὰ αἰσθήματα λαοῦ ἀνδρείου καί εὐγενοῦς ὡς ὑπῆρξε πάντοτε ὁ Ἑλληνικός λαός.

Ἡ ὑπερτάτη δύναμις ἣτις ἰθύνει τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος, ἐν τῇ ἀτελευτήτῳ αὐτῆς εὐσπλαγχνία ἠυδόκησεν ἵνα τεθῆ σήμερον τέρμα εἰς τὰ μακραίωνα ὑμῶν δεινά καὶ ὄρωρη εἰς Ὑμᾶς ὅ,τι ἐπόθησαν ὅλοι οἱ γίγαντες ἐκεῖνοι οἷτινες εἰς τὸν βωμόν τῆς πατρίδος προσέφεραν θυσίαν εὐπρόσδεκτον καὶ περικαλλή, τὴν πολῦτιμον καὶ ἄληστον αὐτῶν ὑπαρξιν. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς φέρει πρὸς Ὑμᾶς οὐχὶ τὸν τρόμον τοῦ κατακτητοῦ ἀλλὰ τὸ χάρμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἔνωσιν ὑμῶν μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας, ἵνα τοῦ λοιποῦ μέ τούς αὐτοὺς παλμούς καὶ ἀγάπην περιβάλητε τὴν ταλαιπωρηθεῖσαν πατρίδα μας καὶ μέ ἐνιαίαν Ἐθνικὴν ψυχὴν δοξάσητε τὸν δοτῆρα παντός ἀγαθοῦ πρὸ τοῦ ὁποῖου σήμερον ἐν συντριβῇ καὶ ἰκεσία κλίνει εὐγνωμονοῦσα καὶ γόνυ καὶ αὐχένα ὀλόκληρος ἡ Ἑλληνικὴ φυλή.

Χεῖμαρριῶται.

Μέ τὴν ἀπόλυτον πεποίθησιν ὅτι καὶ τώρα ὅπως πάντοτε θά ταχθῆτε ὑπὸ τὴν ἱεράν Σημαίαν τῆς Πατρίδος συναγωνιζόμενοι μετ' ἐμοῦ τοῦ φυσικοῦ σας Ἀρχηγοῦ καὶ τῶν ὑπ' ἐμέ γενναίων θέλετε μετὰ γενναιότητος καὶ ἀταπαρνήσεως ὑπερασπισθῆ τὴν ἐλευθερίαν Σας ἐναντίον παντός ἐχθροῦ ἀναδεικνυόμενοι ἄξιοι ἀπόγονοι τῶν ἐν Ἀραχῶβῃ, Μεσολογγίῳ, Πέτα καὶ λοιπὰ μέρη πεσόντων προγόνων σας.

Χειμάρρα 5-11-1912.

Ὁ Ἀρχηγός

Σπῦρος Σπυρομήλιος

Στὴν μεστή πατριωτισμοῦ, ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ προκήρυξή του πρὸς τοὺς Χειμαρριῶτες, ἀφοῦ ἀνακοινῶνει "τὴν πλήρωσιν τοῦ πόθου πολλῶν γενεῶν οἱ ὁποῖες πότισαν τὴν γῆν ταύτην μέ τό αἷμα τῶν" καλεῖ αὐτοὺς "λησμονοῦντες τό πικρὸν παρελθόν θέλουσι τηρήσει ἀπέναντι τῶν γειτόνων Μουσουλμάνων τὴν ἀξιοπρεπή ἐκείνην στάσιν ἣν ὑπαγορεύουσιν οἱ νόμοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ τὰ αἰσθήματα λαοῦ ἀνδρείου καὶ εὐγενοῦς ὡς ὑπῆρξε πάντοτε ὁ Ἑλληνικὸς λαός".

Καλεῖ τέλος τούς Χειμαρριῶτες "ὅπως ταχθοῦν ὑπὸ τὴν Ἱερά Σημαία τῆς πατρίδος καί μετὰ γενναιότητος ὑπερασπισθοῦν τὴν Ἐλευθερία ἐναντίον παντός ἐχθροῦ".

Στὴν ἰδιαιτέρα προκήρυξη πρὸς τούς "ἀδελφούς Μουσουλμάνους" καλεῖ αὐτούς νά δηλώσουν ὑποταγὴ στὸν Ἑλληνικὸ Στρατὸ καί ὑπόσχεται πλήρη ἰσονομία καί εὐνομία. (Θρησκεία, ἠθῆ, ἔθιμα σεβαστά ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας).

Παράλληλα ὁ Σπυρομήλιος στέλνει δύο σώματα Κρητῶν (περίπου 100 ἄνδρες) στὴν ὄρεινὴ διάβαση τοῦ Λογαρά, μέ σκοπὸ νά εξασφαλίσουν τὴν Ἐπαρχία ἀπὸ ἐχθρική ἀπειλή προερχομένη ἀπὸ τὸν Αὐλῶνα. Ἐπικεφαλῆς τῶν σωμάτων ἦσαν οἱ Γαλερός καί Πολυξύγγης. Τὴν ὄρεινὴ ὁμῶς διάβαση εἶχαν ἤδη προλάβει νά καταλάβουν μεικτὰ Τουρκικά καί Ἀλβανικά σώματα, τὰ ὁποῖα ἄντεξαν στίς ἐπιθέσεις (6-12 Νοεμβρίου). Ἔτσι ἡ δύναμη τῶν Κρητῶν ὀχυρώθηκε στὴν Παλάσσα καί στὴν παραλία(6).

Ἡ δύναμη τῆς Χειμάρρας ἦταν μικρὴ γιὰ νά ἀνταπεξέλθει τῶν δυσκολιῶν. Στίς 13 Νοεμβρίου ἐνισχύθηκε μέ μιά διλοχία Κρητῶν (μεταξύ τους 8 πυροβολητές) καί 2 πυροβόλα, πού τοποθετήθηκαν, ἓνα στὸν Σκουταρά καί ἓνα στό χωριὸ Πύλιουρι(7).

Ὁ Σπυρομήλιος ἀπέβλεπε στὴν ἀπελευθέρωση καί τοῦ Αὐλῶνα, τὴν ὁποῖαν εἶχε ζητήσει μέ τηλεγράφημα ἀπὸ τίς 5-11-12. Ἡ ἀπελευθέρωση, τὴν ὁποῖα εἶχε ἀποδεχθεῖ καί ὁ Ἐλ. Βενιζέλος(8), θά ἐσήμαινε καί πλήρη ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου γιὰ προώθηση δυνάμεων, ἐπέκταση τῶν ὁρίων μέχρι τὸν στρατηγικὸ λιμένα καί ὑποταγὴ ἐδάφους ἀπὸ Καλαμᾶ ἕως Αῶο. Ὅμως δὲν διέθετε ἰκανές δυνάμεις καί τὸ Ἀρχηγεῖο Ἄρτης (Στρατηγὸς Σαπουντζάκης) ζητοῦσε 4 ἡμέρες γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῶν ἀπαιτήτων δυνάμεων(9). χρόνος ἀρκετὸς γιὰ νά προετοιμάσουν οἱ "ἐνδιαφερόμενες δυνάμεις" Ἀλβανικὲς κινήσεις στό Δυρράχιο (14/11/12), νά ὑποστηριχθοῦν ἔτσι διεθνῶς οἱ ὑποτιθέμενοι "αλβανικοὶ πόθοι" περὶ δημιουργίας κράτους καί στὴν συνέχεια νά ἐπιρρεασθοῦν οἱ Ἀλβανικοὶ καί Μουσουλμανικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Ἐπαρχίας.

Πρὸς Ἀδελφοὺς Μουσουλμάνους

Ἄδελφοί Μουσουλμάνοι.

Καταλαμβάνων ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α' καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὴν ἐπαρχίαν Χειμάρρας, προσαρτῶ αὐτὴν εἰς τὰς κτήσεις τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος. Αἰτῶ ἀμέσως νὰ προσέλθητε καὶ δηλώσητε ὑποταγὴν, ὅποτε ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὑπόσχεται εἰς Ὑμᾶς πλήρη εὐνομίαν καὶ ἰσοπολιτείαν ὡς καὶ ἅπαντα τ' ἀγαθὰ ἐκεῖνα ἅτινα ἐξασφαλίζουν εἰς τοὺς πολίτας, φιλελευθέρου καὶ εὐνομουμένου Κράτους, οἱ Νόμοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

Ἡ Ἐρησκεία, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα ὑμῶν θά ᾧσιν σεβαστά, ὅπως σεβαστά ἔσονται καὶ ἀπαραβίαστα τὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ὁ πρὸς τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν σας ὀφειλόμενος σεβασμὸς.

Οἱ γείτονες Ὑμῶν χριστιανοὶ θά ᾧσι πρὸς Ὑμᾶς συνδεδεμένοι δι' εἰλικρινῶν αἰσθημάτων καὶ ἐκτιμήσεως ἵνα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας καὶ τοῦ νέου καθεστῶτος τοῦ δι' ὑμᾶς ἀπὸ σήμερον δημιουργημένου, διάγητε βίον αἴσιον καὶ εὐτυχῆ.

Ὅφείλω ὅμως νὰ ὑπομνήσω πρὸς πάντας ὅτι πᾶσα παράβασις τῶν Νόμων εἴτε πᾶσα ἀπόπειρα κατὰ τῆς νομίμου τάξεως καὶ κατὰ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν ἅς ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεώς μου θά ἐγκαταστήσω παρ' ὑμῖν, θά τύχη αὐστηρᾶς καὶ ἀμειλίκτου τιμωρίας, ἵνα μὴ ματαιωθῆ τὸ ἐκπολιτιστικόν ἔργον ὃπερ ἐνετάλη νὰ φέρῃ μεταξὺ Ὑμῶν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς.

Τρέφω τὴν πεποίθησιν ὅτι θέλετε εἰσακούσει τῆς προσκλήσεώς μου ταύτης ὡς συμπατριώτου καὶ ὡς ἐντολοδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, μετὰ τοῦ ὁποίου συγγενικοὶ συνδέουσιν ὑμᾶς δεσμοί.

Χειμάρρα 5-11-12

Ὁ Ἀρχηγός

Σπ. Σπυρομήλιος.

Ὁ Σπυρομήλιος τίς σκέψεις του αὐτές τίς ὑποβάλλει μέ τηλεγράφημά του στόν Ἐλ. Βενιζέλο (21-11-12), ὅπου τώρα τονίζει τοὺς κινδύνους πού διατρέχει ἡ Χειμάρρα ἀπό τὴν συγκέντρωση Ἀλβανικοῦ στρατοῦ(10). Καί σ' αὐτό δυστυχῶς θά δικαιωθῇ 9 ἡμέρες ἀργότερα.

Ἡ ἀπόβαση πού ἐπιχειρεῖται στίς 25 Νοεμβρίου γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἀγίων Σαράντα καί τόν πλήρη ἀποκλεισμό τοῦ Αὐλώνος ἀπό ἐνίσχυση Ἰταλικῶν καί Αὐστριακῶν πλοίων ἀποτυγχάνει.

Ἡ **Αὐστρία καί Ἰταλία**, πού ἐπιθυμοῦσαν ἔλεγχο στὴν συγκεκριμένη περιοχή (Στενά Κερκύρας, Ὀτράντο καί παραλιακὴ ζώνη) καθὼς καί διαρκὴ κηδεμονία ἐνός νεοσύστατου κρατιδίου σ' αὐτόν τόν χῶρο (Ἀλβανία) δέν ἔβλεπαν μέ καλὸ μάτι τὴν Ἑλληνικὴ προώθηση. Ἐτσι ἀφοῦ δέν ἀπελευθερώνεται ἐγκαίρως -κατὰ τὸ σχέδιο Σπυρομήλιου- ὁ Αὐλώνας, ἀποβιβάζεται ἐκεῖ μέ Αὐστριακὸ πλοῖο στίς 28 Νοεμβρίου 1912 ὁ Βέης τῆς Αὐλώνος Ἰσμαήλ Κεμάλ καί κηρύσσει -ἐλέω τῶν 2 μεγάλων δυνάμεων- τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἀλβανίας, σχηματίζει μάλιστα καί τὴν πρώτη Ἀλβανικὴ κυβέρνησι(11). Ὁ Ἰσμαήλ Βλώρα τριγυρίζει στά Μουσουλμανικά χωριά καί ἐξωθεῖ τοὺς Μουσουλμάνους κατὰ τῆς Χειμάρρας (ἡ ὁποία διαθέτει μόνον 300 ἐνόπλους). Οἱ Τοῦρκοι ἐνισχύουν αὐτόν μέ στρατεύματα, ἐνῶ οἱ Ἴταλοι παρέχουν πολεμοφόδια.

Στίς 1 Δεκεμβρίου 1912 ὁ Ἰσμαήλ Βλώρα ἐξαπολύει ἐπίθεση ἀπὸ Βορρά. Ἡ Χειμάρρα παρά τίς ἐλλείψεις (στρατοῦ, πολεμοφοδίων ἀκόμη καί τροφίμων) ἀντιστέκεται μέ ἐπιτυχία ὅπως καί στὴν ἐπίθεση τῆς 29 Νοεμβρίου κατὰ τὴν ὁποία κατεστράφησαν τὰ χωριά Φοινίκι, Ἀγ. Βασίλειος, Νίβιτσα, Πικέρνι.

Στίς 7-12-12 ἀπελευθερώνεται ἡ Κορυτσά. Ὅμως στό Λονδίνο ἡ Συνδιάσκεψη τῶν Πρεσβευτῶν τῶν Ἐξ Μεγάλων Δυνάμεων, μέ τὸ γνωστὸ "Πρωτόκολλο" ἀναγνωρίζει τὴν Ἀλβανία ἀνεξάρτητη ὑπὸ Διεθνή Ἐπιτροπὴ καί προσωρινὰ σύνορα, τὰ ὁποῖα ὀριστικο-ποιοῦνται στὴν συνέχεια παραβλέποντας τὰ Ἑλληνικά δίκαια μέ τὸ γνωστὸ Πρωτόκολλο τῆς Φλωρεντίας (17-12-1913).

Τό τέμπλο στους Άγιους Πάντες.

Στίς 21 Φεβρουαρίου 1913 απελευθερώνονται τὰ Ίωάννινα. Ἡ γαλανόλευκη θά κυματίσει στίς 4-3-13 στούς Ἄγ. Σαράντα. Ἀμέσως μετά στό Ἀργυρόκαστρο, τήν Πρεμετή καί στό Τεπελένι.

Ἡ Χειμάρρα πού ἀνοιξε τόν δρόμο γιά τήν ἐλευθερία καί κράτησε ἡρωϊκά αὐτήν, δέχεται ἐνισχύσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ἐνας λόχος ἐγκαθίσταται στούς Δρυμάδες γιά νά ἐλέγχει τό πέρασμα τῆς Παλάσσας. Ἐπικεφαλῆς του εἶναι ὁ Ταγματάρχης Κωτούλας(12). Στούς Δρυμάδες (μέ ἀρχηγό τόν Νικολάκη Ρούτση) δημιουργοῦνται 15 Δεκαρχίες. Οἱ ἐνοπλιοί στην Ἐπαρχία εφοδιάζονται μέ Μάλνιχερ καί γυμνάζονται καθημερινῶς. Τά περάσματα καί οἱ κορυφές φρουροῦνται νυχθημερόν. Τά πολεμικά πλοῖα "Ἀλφειός" καί "Πηνειός" κανονιοβολοῦν τίς ἀντίπαλες θέσεις στόν Λογαρά. Ἡ Χειμάρρα ζεῖ τό ὄνειρο αἰώνων(13).

Ὅμως τὰ σχέδια τῶν Μεγάλων Δυνάμεων εἶναι διαφορετικά. Ὁ Σπυρομήλιος, στίς 3 Ἰουλίου 1913, πληροφορούμενος τίς ἀρνητικές τους θέσεις στό Λονδίνο, ἀποστέλλει τήν διαμαρτυρία τοῦ Χειμαρριώτικου λαοῦ (ἀπό τὰ χωριά Βοῦνο, Χειμάρρα, Κούδεσι, Κηπαρό, Πήλιουρι, Παλάσσα, Δρυμάδες, Πικέρνι, Λούκοβο, Ἄγ. Βασίλειος, Νίβιτσα, Χουτέτσοβο) στόν πρόεδρο τῆς Διασκέψεως ζητῶντας δικαιοσύνη, καί δηλώνοντας ὅτι :

*"θά ταφῶμεν ὑπό τὰ ἐρείπια τῶν οἰκῶν μας
καί θά ἀναμιξῶμε τήν τέφρα μας μέ τήν τῶν
πατέρων μας, ἀλλ' Ἀλβανοί οἱ Χειμαρριῶται
δέν θά ὀνομασθῶσι οὐδ' ἐπί στιγμῆ, διότι
ἦσαν καί εἶναι Ἕλληνες"*

Εἶχε προηγηθεῖ ἡ ἀποστολή ψηφίσματος (10-5-1913) στόν Διάδοχο Γεώργιο, πού ἐπεσκέφθει τό Δέλβινο.

Ἡ διαφαινομένη **δυσμενής στάση** τῶν μεγάλων δυνάμεων ἐναντι τῶν δικαίων τῆς Βορ. Ἠπείρου (Πρωτόκολλο Λονδίνου) καί ὁ ἐκβιασμός, πού ἀσκεῖται στην Ἑλληνική κυβέρνηση Ἐλ. Βενιζέλου γιά τήν διατήρηση καί κατοχύρωση τῶν ἤδη ἀπελευθερωθέντων ἐδαφῶν, κλονίζει τήν

συμπαράσταση στην άγωνιζόμενη Χειμάρρα καί λοιπή Ηπειρο. Πολλοί μιλοῦν γιά άποχώρηση του στρατου.

Μνημεῖο τόλμης, αυτοπεποίθησης καί ανδρείας αποτελοῦν οί έπιστολές του Σπυρομήλιου πού μεταφέρουν τον πόνο καί την άγωνία ενός άσυμβίβαστου καί περήφανου λαου.

* 22/9/13 Έπιστολή στον Βασιλέα Κωνσταντῖνο Α΄

"Η κυβέρνηση μᾶς άφηκε μέ όπλα γκρά καί μέχρι σήμερα, κατόπιν απελπισμένων αιτήσεων, μόλις έχομε 800 Μάουερ επί 1800 πολεμιστών" καί συνεχίζει "μόλις έπαυσα νά είμαι ο άρχηγός Στρατου. Είμαι Άρχηγός επαναστατών άμυνομένων δια την πατρίδα των"

* 25/1/1914 προς τον Διοικητή 5ου Σώματος Στρατου Παπούλα

"Εν ονόματι Θεου καί Έλληνισμοῦ εγκαταλείψατέ μας αλλά νά μήν μᾶς άφαιρείτε μέσα άμύνης".

Καί ο Σπυρομήλιος μέ την άφθαστη διορατικότητα πού τον διακρίνει ετοιμάζεται γιά τίς εξελίξεις.

Μέ τούς Άντ. Άθηνογένη, Άρ. Ζάχο, Γρ. Δρόσο καί τούς Μητροπολίτες Δρυϊνουπόλεως, Βελλας καί Κονίτσης στις 15-9-13 στούς Άγ. Σαράντα δημιούργησε την "Διοικοῦσα Έπιτροπή Ηπειρωτικής Άμύνης" μέ σκοπό νά μεριμνήση τό συντομότερο γιά την άποτελεσματική άμυνα της Βορειοηπειρωτικής χώρας κατά πάσης έπιβουλης της ελευθερίας της.

Η προσωπικότητα όμως του Σπ. Σπυρομήλιου θά φανη καί θά λάμψη στην συνέχεια, φωτίζοντας καί πάλι την έλπίδα της αλύτρωτης γης. Αποστέλλει, γιά λογαριασμό όλης της Ηπείρου την ιστορική έκκληση συμπαράστασεως προς τό Πανελλήνιο (14-1-1914) εκφράζοντας την διαμαρτυρία του γιά την άδικία έναντι του Έλληνισμοῦ καί καταλήγει *"οί κυβερνήσεις δεν κυβερνώσι την Έλληνική ψυχή, διότι η έθνική ψυχή βλέπει καί δρα καλύτερον αυτών, διότι είναι ανωτέρα καί σοφωτέρα αυτών. Αί Κυβερνήσεις έρχονται καί παρέρχονται. Μόνον η πίστις, η Έθνική ψυχή μένει".*

Οἱ Μεγάλες Δυνάμεις ἐπιβάλλουν τὴν ἀποχώρηση τῶν στρατευμάτων, ἐκβιάζοντας τὴν κυβέρνηση ὅτι σέ διαφορετικὴ περίπτωση θὰ παρέδιδαν πάλι τὰ νησιά Σάμο, Χῖο, Μυτιλήνη, στὴν Τουρκία...

Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ζητεῖ ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Βορειοηπειρωτῶν πού τὸν ἐπισκέπτονται "αὐτοσυγκράτηση" καὶ "αὐστηρὰν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης ἐξεγέρσεως" τῶν Ἱερῶν Λόχων, πού ἔχουν δημιουργηθεῖ. Στούς Βορειοηπειρωτικούς κύκλους βασιλεύει ἀμηχανία καὶ δισταγμός. Στὴν σύσκεψη ὁμῶς τῶν ἐκπροσώπων ἡ φωνὴ τῆς Χειμάρρας θὰ γίνῃ ἐγερτήριο σάλπισμα.

Ὁ Σπυρομήλιος ξεσηκώνει μὲ τὰ θερμά του λόγια :

"Πρέπει νὰ ξέρετε, ἀδελφοί, ὅτι ἡ λογικὴ δὲν συμβαδίζει μὲ τὰς ἐπαναστάσεις. Ἐάν ἔπαιρναν ἔτσι τὰ πράγματα καὶ οἱ Πατέρες μας, οὐδέποτε θὰ ἔπαιρναν τ' ἄρματα, οὔτε καὶ τό 1821 ἀκόμα, γιὰ νὰ χτυπήσουν τοὺς Τούρκους".

Τοὺς μιᾶ γιὰ τό τόλμημα τοῦ Κουντουριώτη στὴν Ναυμαχία τῆς Ἑλλης. Τό πρόβλημα τῆς ἀνεύρεσης πολεμικοῦ ὕλικου, ὑποστηρίζει ὅτι θὰ τό λύσουν ἀποσπῶντας -ἔστω καὶ βία- ὄπλισμό ἀπὸ τίς ἀποθήκες τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τελειώνει: *"Δέν χωρεῖ ἀδέλφια δισταγμός, ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωσι πού δὲν ἔχομεν πολλὰ ὄπλα, θὰ ἔχωμεν τσεκούρια, δόντια καὶ νύχια. Ἐγὼ πάντως μοναχός μὲ τοὺς Χειμαρραίους θὰ πολεμήσω καὶ θὰ νικήσω!"*

Καὶ στίς 9-2-1914 ὑψώνει πρῶτος τὴν σημαία τῆς Ἀυτονομίας καὶ ἐκδίδει τὴν ἱστορικὴ προκήρυξη πού συγκλονίζει τό Πανελλήνιο:

"Ὅταν πᾶν ἱερόν καὶ ὄσιον ποδοπατεῖται, ὅταν ὁ πολιτισμός τοῦ 20οῦ αἰῶνος μετατρέπεται σέ ἀγριότητα προϊστορικῶν ἐποχῶν καὶ ἡ δουλεμπορία ἀνυψοῦται εἰς ἔργον φιλάνθρωπον, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐξυπηρετηθῶσι συμφέροντα καὶ ἐπιβληθῇ ἡ βία τῶν ἰσχυρῶν, οἱ λαοὶ οἱ ὑφιστάμενοι τοιαύτην κατάπτυστον ἀδικίαν εἶναι κύριον νὰ προτιμήσωσιν τὸν θάνατον"...

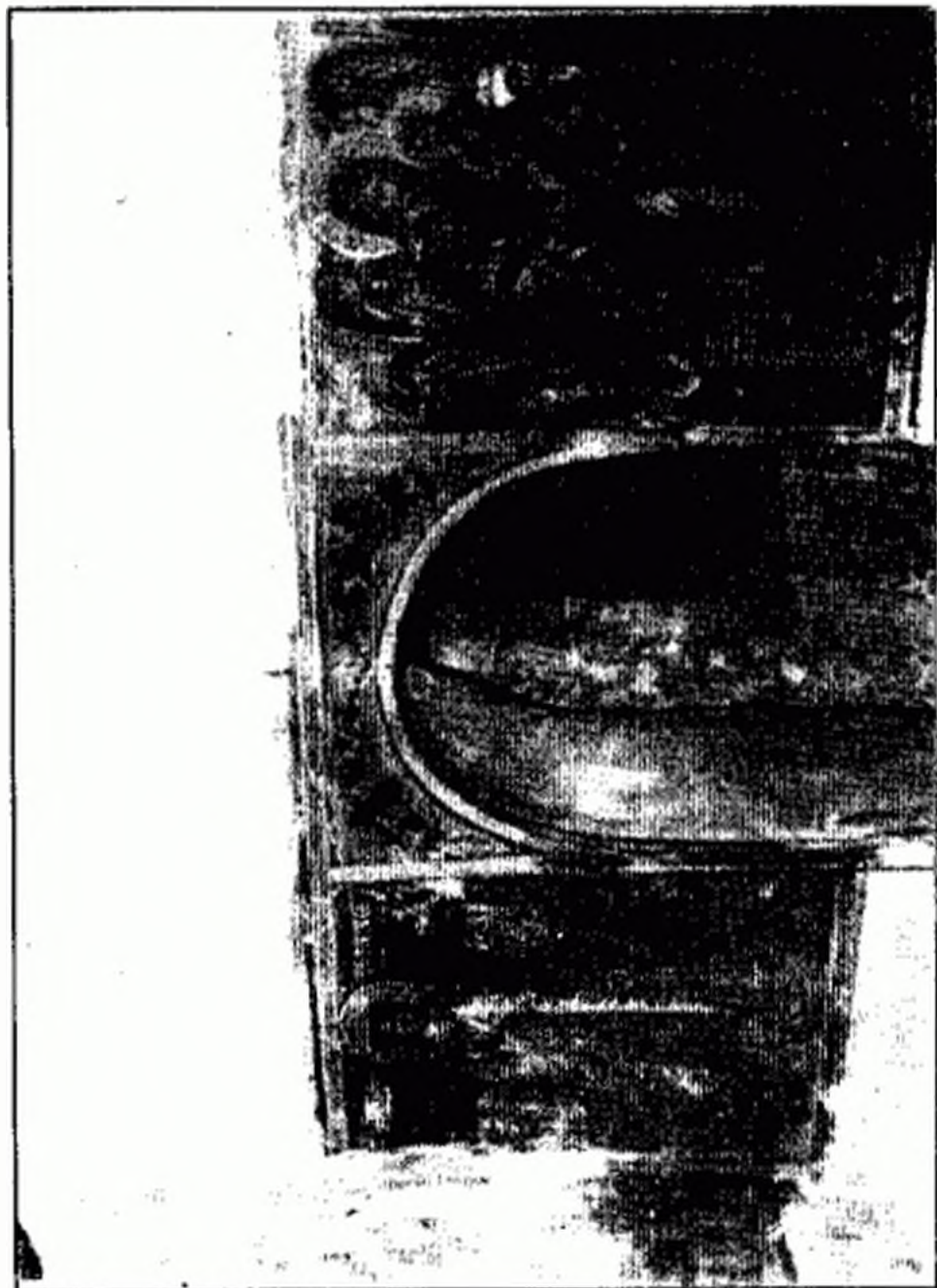
Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Παπούλας διατάσσει (διὰ τηλεγραφήματος) τὸν Διοικητὴ τοῦ 26 Συντάγματος Ἀνχη Δούλη νὰ συλλάβῃ τὸν "ἀνυπάκουον" Ἀρχηγὸν Χειμάρρας...

Εἶναι ὅμως ἀργά. Ὁ σπινθήρας τῆς Χειμάρρας ἀπλώνεται παντοῦ φωτιά. Στις 17-2-1914 στὸ Ἀργυροκάστρο (στὸν ποταμὸ Δρινο) ὑψοῦται ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Γ. Ζωγράφου ἡ σημαία τῆς Αὐτονομίας, ἀνακηρύσσεται ἡ "Αὐτόνομη Πολιτεία τῆς Βορείου Ἡπείρου" καὶ ξεκινᾷ ὁ Αὐτονομιακὸς ἀγώνας μὲ τίς ἐνοπλες ὁμάδες ποὺ ἔχουν δημιουργηθῆ. Γιὰ τὴν Ἐπαρχία Χειμάρρας σημειώνουμε ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴ αὐτὴ περίοδο τίς μάχες τῆς 1-3-1914 στὸ Βοῦνο (Ἀπόκρουση 700 Ἀλβανῶν. Ἡ Χειμάρρα ἀπὸ τὸν Λογαρᾶ ὡς τὸ Κηπαρό, φλέγεται. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες πολεμοῦν ἡρωϊκά) καὶ 12-4-1914 στὴν Παλάσσα (ὅπου στὴν ἀπόκρουση τῶν Ἀλβανικῶν ἐπιθέσεων πέφτει μαχόμενος ὁ ὀπλαρχηγὸς Γ. Τσολάκης). Στις μάχες τοῦ καλοκαιριοῦ φονεύονται καὶ οἱ Χειμαρριῶτες Ν. Μπολάνος, Β. Μπάλτας, Π. Μερκούρης (14).

Οἱ θρίαμβοι τῶν Β/Ἡπειρωτικῶν ὀπλων ἔφεραν τοὺς Ἀλβανούς, καθὼς καὶ τοὺς δημιουργοὺς τοῦ Κράτους σὲ ἀπόγνωση καὶ ἀδιέξοδο.

Ἔτσι στις 17 Μαΐου 1914 διὰ τοῦ "Πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας" οἱ Μ. Δυνάμεις καὶ ἡ Ἀλβανικὴ Κυβέρνηση ἀνεγνώρισαν τὸν Ἑλληνικὸ τῆς χαρακτῆρα, τὴν Αὐτονομία τῆς καὶ δικαιώματα (Θρησκείας, Ἐκπαιδεύσεως, Διοικήσεως). Ἰδιαίτερη μνεία γίνεται γιὰ τὴν Ἐπαρχία Χειμάρρας στὰ ἄρθρα 14-16 (15).

Τὴν ἀντίθεσή του στὴν "Αὐτονομία", ἐκφράζει ὁ Σπυρομήλιος καὶ οἱ ἄλλοι 2 ἐκπρόσωποι τῆς Ἐπαρχίας καὶ διαβλέποντας "νέα ὑποδούλωση", μὲ νέα προκήρυξη τὴν 21 Ἰουλίου 1914, κηρύσσει τὴν Ἐνωση μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑψώνει πάλι τὴν Ἑλληνικὴ Σημαία δηλώνοντας ὅτι ἡ Χειμάρρα "ἐμμένουσα εἰς τὴν ἀπόφαση τοῦ Α' Ἡπειρωτικοῦ ἐν Ἀργυροκάστρω Συνεδρίου ἢ Πλήρη Αὐτονομία ἢ Καταστροφή", ὑπερθεματίζει τοῦτο καὶ προκειμένου νὰ καταστραφῆ, ἐπιβάλλεται ν' ἀποθάνῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Μητροῦς Ἑλλάδος" ... "Ζήτω ἡ Ἐνωσις"...

Αγιος Στέφανος. Βυζαντινή εκκλησία στους Δρυμάδες Χειμάρρας

Τόν Οκτώβριο 1914 ό Έλληνικός Στρατός έπανα-
κτᾶ (ύστερα από εντολή των Μεγάλων Δυνάμεων) τήν Βορ.
Ήπειρο, ή οποία άποστέλλει στην Βουλή των Έλλήνων
(Σύνοδος 1916) βουλευτές. Άνάμεσά τους, βουλευτής
Άργυροκάστρου ό Σπ. Σπυρομήλιος (Σύνοδος 18η καί
21η) (16).

Περί τά τέλη Ιουλίου του 1916 ό Έλληνικός Στρατός
όπισθοχωρεῖ έγκαταλείποντας για άλλη μιά φορά τήν
Χειμάρρα. Ο Έθνικός διχασμός έχει παραλύσει τούς
άγώνες, κάθε αντίσταση, κάθε διεκδίκηση. Έτσι οί Ιταλοί
καί οί Γάλλοι επωφελοῦνται στον Ήπειρωτικό χῶρο.
Άκολουθεῖ ή Ίταλική κατοχή καί κατόπιν ή Άλβανική
(αναγνώριση κράτους 29-7-21) μέ μοναδική διακοπή τήν
όλιγόμηνη Αύτονομία (παραχώρηση προνομίων) ύστερα
άπό τό κίνημα του Ιουλίου 1921 (μέ σχετική ύποστήριξη
άπό τήν Ελλάδα). Ο Αρχηγός Σπυρομήλιος θά πεθάνη
στήν Αθήνα τό 1930 χωρίς νά εκπληρωθῆ τό όνειρό του
νά δῆ ελεύθερη καί δικαιωμένη τήν άγαπημένη του ίδιαι-
τέρα πατρίδα.

Ο Σπυρομήλιος υπῆρξε μιά μορφή χαρισματική.
Μορφή ήγετική άπ' αυτές πού έχει ανάγκη ό Ελληνισμός
-ορισμένες στιγμές- για νά σηκώσουν μόνες τους τήν
εϋθύνη, τήν ίδια τήν ιστορία. Νά γράψουν ιστορία. Ο
Σπυρομήλιος διέθετε τόλμη, γνώση, αίσθηση καί προ-
αίσθηση. Άν έγινόντο δεκτές οί στρατηγικές προτάσεις
του ή εξέλιξη του Βορειοηπειρωτικού καί ή τύχη τῆς
μαρτυρικής γῆς θάταν άλλη. Η ίδρυση κράτους Άλβανία
άκόμη πιό δύσκολη καί προβληματική για τούς ύποστη-
ρικές τῆς.

Προβλέπει τίς εξελίξεις καί προσπαθεῖ νά έπηρ-
ρεάση αυτές. Δέν μένει θεατής, δέν γονατίζει μπροστά
στους Μεγάλους καί Δυνατούς. Δέν φέρεται σάν μαριον-
νέττα πού έπιζητεῖ τήν δόξα καί τήν προαγωγή, τήν ύπο-
χώρηση, τήν εϋκολη λύση, τήν δικαιολογία. Καί όταν τό
έπίσημο Έλληνικό κράτος -αίώνίως άτολμο καί φοβι-
σμένο- υποχωρεῖ, όταν ή βία καί ή ύποκρισία των ισχυρῶν
κυριαρχεῖ τότε, δυστυχῶς, έρχεται ή ὥρα των όπλων καί

τῆς θυσίας. Ἡ ἐπιλογή στήν ὁποῖαν κατέληξε οὐκ ὀλίγες φορές ὁ Ἀρχηγός τῆς Χειμάρρας.

Εἶδαμε ὅτι ἀφήνει ἀκόμη καί τήν στρατιωτική του ιδιότητα καί παραμένει στήν Χειμάρρα ὡς ἀρχηγός τῶν Ἀνταρτῶν πλέον. Πονᾷ γιά τήν τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔξω ἀπό τά σύνορα. Βρίσκεται στήν πρώτη γραμμή τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα καί ἀμέσως μετά τοῦ Ἡπειρωτικοῦ. Ἀνήκει στήν φωτισμένη ἐκείνη μερίδα Ἑλλήνων πού διαποτισμένοι στά Μεγαλοϊδεατικά μηνύματα τοῦ Ἴωνα Δραγούμη, τοῦ Περικλῆ Γιαννόπουλου καί τῶν ἄλλων διαφωτιστῶν, τά κάνει πράξη στήν Μακεδονία, στήν Ἡπειρο, μαζί μέ τούς ἐθελοντές σάν τόν ὄπλαρχηγό Γ. Τσολάκη ὁ ὁποῖος πρῖν κᾶν δικαιωθῆ ἡ ἰδιαιτέρα του πατρίδα ἐρχεται νά πέση στήν Παλάσσα... Ἐκεῖ, μακριά ἀπό τήν κοσμοπολίτικη σαπίλα τῶν Ἀθηνῶν, τούς χορούς μέ τούς φραγκοφορεμένους κυρίους καί κυρίες, τίς ἀναμνήσεις τους ἀπό τά ταξειδάκια στό Παρίσι, τούς "ρεαλιστές", τούς συμβιβασμένους, τούς ἐκφραστές τῆς "ἄψογης στάσης". Σάν μεγαλοϊδεάτης ἔχει μέσα του βιωμένες τίς ἀρχές καί ἀξίες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, γι' αὐτό σέβεται τήν πολιτιστική ἰδιαιτερότητα τῶν Μουσουλμάνων ἀκόμη καί ἠττημένων.

Ὁ Σπ. Σπυρομήλιος παρ' ὄλην τήν προσφορά του, δέν ἔχει τύχει τῆς ἀναγνωρίσεως πού τοῦ ταιριάζει. Οὔτε ἀπό τήν ἐπίσημη πολιτεία, οὔτε ἀπό πλευρᾶς βιβλιογραφίας. Ζεῖ ὁμως καί θά ζεῖ πάντα σάν θρῦλος στίς καρδιές, στά ποιήματα, στά τραγούδια, στίς ἀφηγήσεις, στίς ψυχές τοῦ Χειμαρριώτικου λαοῦ. Ἡ μνήμη του θά σημαίνει πάντα τίς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τό ἀσυμβίβαστο, τήν πολιτισμική μας ἀνωτερότητα. Τό ὄνομά του θά εἶναι δεμένο μέ τόν ἀγῶνα γιά ἐλευθερία καί δίκαιο, μέ τήν ἄρνηση γιά συμβιβασμούς καί ταπεινώσεις.

Ἀγῶνας δύσκολος, ὅταν στήν χώρα μας κυριαρχεῖ ἀτυχῶς ἡ τάση πού στήν ἐπιθυμία της νά "μὴν δημιουργοῦνται προβλήματα" ἀπεμπολοῦνται ἀπαράγραπτα δίκαια καί δικαιώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Όταν πολιτική στό Βορειοηπειρωτικό άποτελούν οί ψευτολεονταρισμοί έκ του άσφαλους άπό τήν Αθήνα, ή άδιαφορία, οί λεκτικές καταδίκες τών Αλβανικών αυθαιρεσιών και προκλήσεων μπροστά σε σωρεία μικροφώνων στην Ζαλοκώστα, τήν Πανδρόσου ή τήν Ρηγίλλης, και σάν ελπίδα στην κρίση άπομένει ή Αμερικανική "διαβεβαίωση"... Τότε τό μέλλον διαγράφεται άκόμη πιό σκοτεινό.

Όταν ό τόπος μας έχει γίνει "κλωτσοσκούφι" του Μπερίσα, του Γκλιγκόρωφ και της "φίλης και συμμάχου" Τσιλέρ πού άπειλει "νά μας έξοντώσει εντός 24 ώρων", τότε ή ταπείνωση πού ύφιστάμεθα σημαίνει ύψιστους κινδύνους για τόν Έλληνισμό στην Βόρειο Ήπειρο, στην Θράκη, στό Αιγαίο, στην Μακεδονία, στην Κύπρο. Κεντρίζει όμως τίς ευαίσθητες χορδές της ψυχής και γεννά ποικίλες αντιδράσεις.

Όταν ή πολιτική ήγεσία, μήν έχοντας τό θάρρος νά πη "σας εγκαταλείπουμε", άναζητεϊ τρόπους και ύπουλες μεθοδεύσεις για τό "κλείσιμο εθνικών θεμάτων" μέ τόν συμβιβασμό πού επιβάλλουν οί διάφοροι "ρεαλιστές", οίκουμενιστές, διεθνιστές τών Βρυξελλών, τά δουλικά της Δύσης, τότε γίνεται άντιληπτό ότι τά χρονικά περιθώρια για τήν αντιμετώπιση αυτών τών σχεδίων περιορίζονται άσφυκτικά.

Όταν σ' έναν ολόκληρο λαό καλλιεργεϊται συστηματικά ή άγνοια της ιστορίας του, ή έλλειψη επαφής μέ τήν κρίσιμη πραγματικότητα, ό συστηματικός άποπροσανατολισμός του και ή άπομάκρυνσή του άπό κάθε τί πού έχει σχέση μέ τήν εθνική του ιδιαιτερότητα, τότε μοιραϊα θά επέλθη ή σημερινή εθνική άδυναμία και ή αύριανή νέα συρρίκνωση.

Άδελφοί Χειμαρριώτες και Ελλαδίτες

Όσοι πιστεύουν στον Έλληνισμό και στον Σπυρομήλιο γνωρίζουν καλά ότι τά προβλήματα και ή ιστορική μας πορεία είναι κοινά. Δέν πρέπει λοιπόν νά λησμονούμε τήν ιστορία μας. Νά άπογοητευόμαστε και νά άδρανούμε μπροστά στις δυσκολίες για τίς όποϊτες δέν ευθύνονται πάντα και άπολύτως οί "Μεγάλοι", όταν στον τόπο

Τό "Κρυφό Σχολειό" τῶν Δρυμάδων. Δίπλα στον Ἅγ. Χαράλαμνο.

μας καί ανάμεσά μας υπάρχουν μικροί καίμικρού-
τσικοί....

Ἡ Χειμάρρα μένει ὀλόρθη καί παραδειγματίζει. Πέρασε καί χειρότερες καταστάσεις. Μέ Ὀμόνοια, ειλικρίνεια, συντονισμό, συνεννόηση, αγωνιστικότητα καί πίεση πρὸς κάθε κατεύθυνση ἀνοίγει ὁ δρόμος γιά τήν ἀναγέννηση τῆς Ἐπαρχίας, τήν δικαίωση τῆς Χειμάρρας καί τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ἡ πρόσφατη εξέλιξη (Δημοψήφισμα) ἀφήνει νέα περιθώρια γιά δικαιώματα στούς Βορειοηπειρώτες καί Δημοκρατία στήν Ἄλβανία.

Τήν καλύτερη τιμή στήν μνήμη τοῦ Σπ. Σπυρομήλιου καί τῶν μέχρι σήμερα ἀδικαιῶτων Χειμαρριωτῶν ἀγωνιστῶν (πού ἔπασαν μέ τό ὄνομα τῆς Ἑλλάδας στά χεῖλη) ἀποτελεῖ ἡ ὑπόσχεσή μας ὅτι μέ κάθε μέσον θά γιγαντώσουμε τήν ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ γιά τήν πάταξη τῶν σχεδίων πού ἐπιβουλεύονται τά δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τήν τύχη καί τό μέλλον τῆς Χειμάρρας.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

- 1) "Ιστορία τών Βαλκανικών πολέμων" σελ. 151 (Έκδοση ΓΕΣ/ΔΙΣ)
- 2) "Ο Μακεδονικός Άγών" (Έκδοση " Έκδοτικής Άθηνών")
- 3) Περιοδικό " Ηπειρωτική Έστία" (1955-56)
- 4) "Ιστορία των Βαλκανικών πολέμων" σελ. 152 (Έκδοση ΓΕΣ/ΔΙΣ) καί "Δρυμάδες Χειμάρρας" (του Κωνίνου Δέδε) σελ. 51.
- 5) "Μνήμη τών πρωτεργατών για την άλωση τών Ίωαννίνων" (του Απ. Παπαθεοδώρου) σελ. 188.
- 6) Σελ. 152 άνωτέρω έκδοση ΓΕΣ/ΔΙΣ
- 7) "Δρυμάδες Χειμάρρας" (του Κωνίνου Δέδε) σελ. 51.
- 8) Σελ. 190 "Μνήμη τών πρωτεργατών για την άλωση τών Ίωαννίνων" του Απ. Παπαθεοδώρου-Δημοσίευση Τηλεγραφήματος προς Στρατηγό Σαπουτζάκη.
- 9) Ός άνωτέρω. Σελ. 190-191
- 10) Ός άνωτέρω. Σελ. 192-193.
- 11) "Χειμάρρα" Λάμπρου Σπύρου (Σελ. 102)
- 12 καί 13) "Δρυμάδες Χειμάρρας" (Κωνίνου Δέδε) Σελ. 54-55
- 14) Ός άνωτέρω (σελ. 56,57)
- 15) "Τό Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα" (Εμ. Πρωτοψάλτη) Σελ. 178-186.
- 16) Κατόπιν έρεύνης στό Άρχείο Βουλευτών του Έλληνικού Κοινοβουλίου.

Ο οπλαρχηγός της Χειμάρρας Σπ. Σπυρομήλιος στόν Πύργο του.

ΚΟΚΑΒΕΣΗΣ ΑΛΒΕΡΤΟΣ

**5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1912 - 5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1994
82 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ
ΤΗΣ ΧΕΙΜΑΡΡΑΣ.**

Μέ τήν εύκαιρία τής άπελευθερώσεως τής ΧΕΙΜΑΡΡΑΣ, άπό τόν τουρκικό ζυγό στίς 5 Νοεμβρίου 1912, ώς εκπρόσωπος τής Νεολαίας τής Χειμάρρας, φέρνω τούς χαιρετισμούς σέ όλους όσους παρευρίσκονται σήμερα στην αίθουσα αύτή. Συγχρόνως, εύχαριστώ όλους τούς καλεσμένους πού μας τιμούν μέ τήν παρουσία τους.

Ή 5η Νοεμβρίου 1912, θυμίζει σ' έμάς τούς σημερινούς Χειμαρριώτες, αλλά καί σ' όλον τόν κόσμο, τίς τόσες καί τόσες θυσίες, τόσο αίμα καί τόσες ανθρώπινες ζωές πού χάθηκαν γιά νά κρατηθεῖ αύτό τό κομμάτι τής Ήπείρου **ΕΛΛΗΝΙΚΟ** !

Αύτή ή ένδοξη ιστορία τής Χειμάρρας, δείχνει σ' όλον τόν κόσμο πώς Χειμαρριώτης σημαίνει "Έλληνας πού δέν μπορεῖ νά άντέξει τήν ύποδούλωση, τήν καταπίεση καί τήν ταπεινώση άπό κανέναν.

5 Νοεμβρίου 1912. Ένας ΠΑΝΑΞΙΟΣ Άρχηγός, ενός άντάξιου λαοῦ, εῖπε πώς καλύτερος ό θάνατος παρά ή δουλεία. Κι' έτσι οί Χειμαρριώτες πήραν τά όπλα καί έδιωξαν τούς τούρκους καί τουρκαλβανούς καί ελευθέρωσαν τήν ιδιαίτερη πατρίδα τους. Άργότερα λόγω τών έξελίξεων ό Άρχηγός Χειμάρρας κήρυξε τήν Αύτονομία στίς 9 Φεβρουαρίου 1914.

Τσως ή Έλευθερία καί ή Αύτονομία δέν κράτησαν γιά πολύ στή Χειμάρρα καί Βόρειο Ήπειρο, αλλά έδειξαν ότι ένας Λαός όταν θέλει κάτι τό όποιο είναι δίκαιο, όπως ή Έλευθερία του, μπορεῖ νά τό πετύχει.

Δέν θά αναφερθῶ άλλο σ' αύτό τό ιστορικό γεγονός γιατί οί όμιλητές κ. Χατζηαντωνίου καί κ. Κόρμαλης θά σās αναλύσουν τό ιστορικό μέρος.

Μετά τήν Αύτονομία τής ή Χειμάρρα συνέχισε νά αγωνίζεται πολλές φορές καί ένοπλα ώς τό 1945. Μετά τό

Σήμερα κύριοι Εὐρωπαῖοι καί Ἀμερικανοί, περιμένετε πάλι κάποιος νά πάρουν τά ὄπλα γιά νά ἔρθετε μετά ὡς μεσολαβητές...

Ὁ Λαός τῆς Χειμάρρας καί τῆς Βορείου Ἡπείρου ἀγαπάει πάρα πολύ τήν εἰρήνη ἀλλά συγχρόνως ἀγαπάει περισσότερο τήν Ἐλευθερία του !

Καλά οἱ Εὐρωπαῖοι καί Ἀμερικανοί, ἔχουν τά συμφέροντά τους, οἱ Ἕλληνες ὁμως πολιτικοί θά ἔπρεπε κάποτε νά θυμηθοῦν πώς εἶναι πολιτικοί τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καί ὄχι τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου !

Χωρίς νά ξεχωρίζουμε κανένα κόμμα, γιατί ἐμᾶς δέν μᾶς νοιάζουν τά χρώματά τους οὔτε τό κόκκινο, οὔτε τό πράσινο οὔτε κανένα ἄλλο. Τό μόνο χῶμα πού θέλουμε καί ἀγαπάμε σάν τή ζωή μας εἶναι τό Γαλανόλευκο !

Ἀκοῦμε συνέχεια τούς πολιτικούς μας νά λένε πώς οἱ Βορειοηπειρώτες πρέπει νά μείνουν στίς ἐστίες τους. Ἀλλά ὄχι μόνο δέν κάνουν τίποτα γι' αὐτό, ἀλλά μᾶλλον τό ἐμποδίζουν. Μή δίνοντας "χαρτιά" γιά ελεύθερη ἐπικοινωνία ἔχουν ἐγκλωβίσει τούς Βορειοηπειρώτες στόν ἑλλαδικό χῶρο.

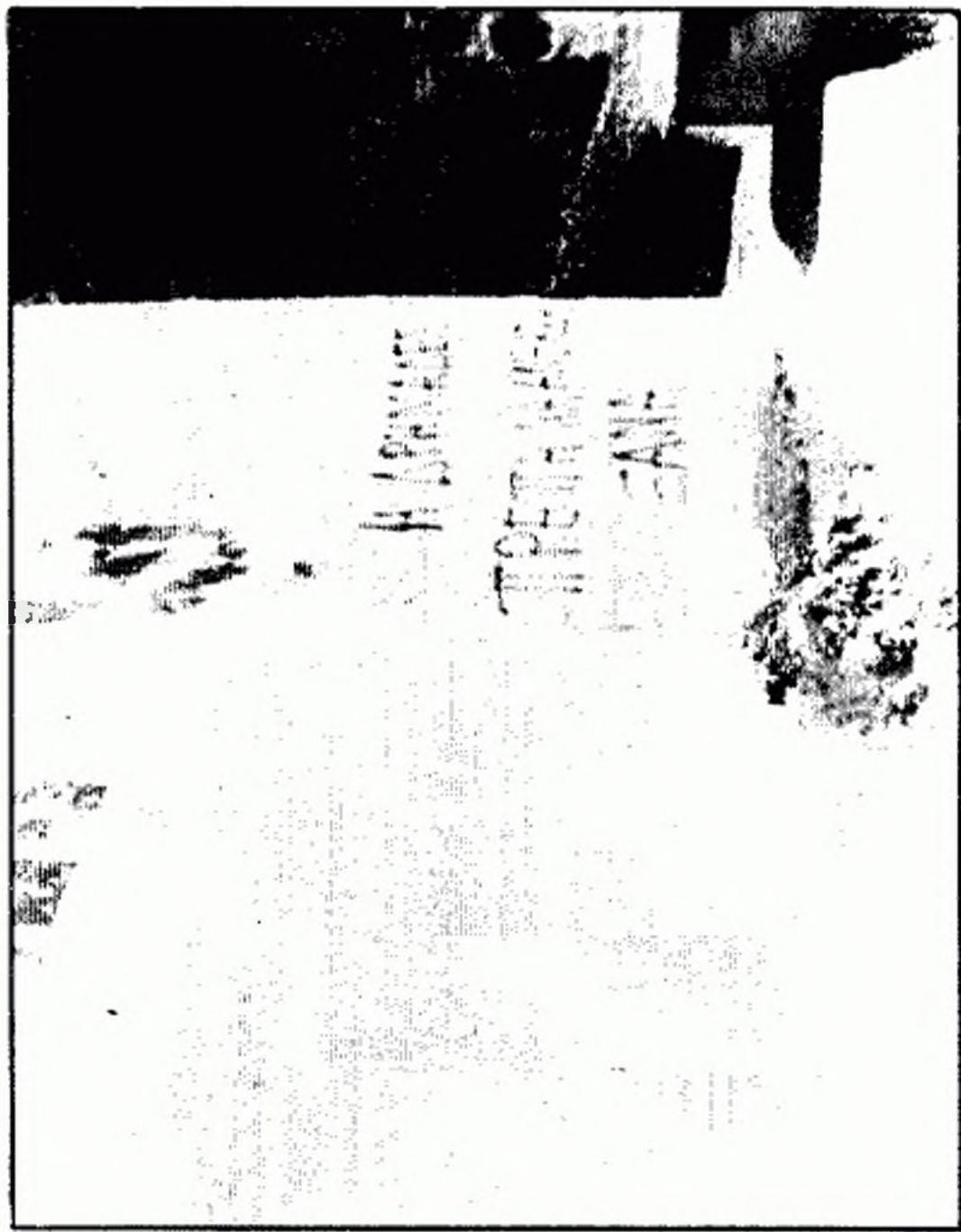
Σήμερα γίνεται καί κάτι ἄλλο πού γιά μᾶς εἶναι προσβλητικό. Προωθοῦνται πρὸς τήν Κακαβιά Βορειοηπειρώτες στίς κλοῦβες μαζί μέ τούς Ἀλβανούς λαθρομετανάστες καί αὐτό ἀποτελεῖ μεγάλη προσβολή γιά μᾶς.

Αὐτό βέβαια δέν θά ἀτονίσει τίς προσπάθειές μας καί τόν ἀγῶνα μας. Ἀπό τή Νεολαία τῆς Χειμάρρας μέχρι στιγμῆς ὑπάρχουν τά παραδείγματα τῆς ἀγωνιστικότητας.

Ὁ Ναπολέων Ράππος ὁ ὁποῖος πολλές φορές ἔχει ἀντιμετωπίσει τήν βαρβαρότητα τῶν Ἀλβανῶν ἀστυνομικῶν, μόνο καί μόνο ἐπειδὴ μένει στόν τόπο του καί ἀγωνίζεται γιά τήν ἀλήθεια.

Ἡ Ελένη Κοκαβέση ἡ ὁποία θυμίζει τούς στίχους τοῦ Πυθαγόρα:

*- Γυναῖκες Ἡπειρώτισσες ξαφνιάσματα τῆς φύσης,
ἐχθρέ γιατί δέν ρώτησες ποιόν πᾶς νά κατακτήσεις.*

Συνθήματα γιό Άναγέννηση στους Δρυμάδες.

Επίσης περίπου στις 28 Οκτωβρίου όταν 10 παιδιά από τη Χειμάρρα, μαζί με άλλα από τη Βόρειο Ήπειρο, πήγαν στο Άργυρόκαστρο - πρωτεύουσα της Βορείου Ήπείρου - για να γιορτάσουν το "ΟΧΙ" και συγκρούθηκαν άγρια με τους αστυνομικούς αλβανούς όταν θέλησαν να τους εμποδίσουν.

Δέν θά σ'ας κουράσω άλλο, απλώς θά πω :
'Ο Θεός ἄς βοηθήσει ὅλους τούς Βορειοηπειρώτες νά πράξουμε τό χρέος μας.

Λειβάδι. Γωνιά.

